

บทความ

“การบูรณาการบ้าน โรงเรียน มัสยิด-บรม” : แรงสนับสนุนทางสังคมกลไกในการแก้ไขปัญหาการพนันออนไลน์ของเด็กและเยาวชนในพื้นที่ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้

“Integration of home, school and Masjid: Social support and mechanism for resolution of gambling problems of youth in the five Southernmost provinces”

ดร.สุไรยา หนิเร¹ สุรัชชัย ไวยวรรณจิตร² อีรวัช จาปริง³ ดร.รุ่งโรจน์ ชอบหวาน⁴

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง “การบูรณาการบ้าน โรงเรียน มัสยิด-บรม” : แรงสนับสนุนทางสังคมกลไกในการแก้ไขปัญหาการพนันออนไลน์ของเด็กและเยาวชนในพื้นที่ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์การสนับสนุนทางสังคมกับพฤติกรรมการเล่นการพนันออนไลน์ของเด็กและเยาวชน ศึกษาแนวทางการป้องกันปัญหาการพนันด้วยทฤษฎีการสนับสนุนทางสังคม (Social support) สำหรับเด็กและเยาวชนมุสลิม และสร้างคู่มือกลไกการรู้เท่าทันและการป้องกัน การพนันออนไลน์ ของโรงเรียนเครือข่าย “บรม” ผลการศึกษาพบว่า

กลุ่มเยาวชนที่ลงพื้นที่จากการศึกษาข้อมูลภาคสนาม ที่ไม่เล่นการพนัน พบว่า ลักษณะครอบครัวมีการดูแลเอาใจใส่จากพ่อแม่ผู้ปกครอง มีเวลาให้กับลูกๆ แม้จะต้องแข่งกับเวลาทำงานของตนเองก็ตามจนบางครั้งแทบจะไม่มีเวลาให้กับลูก เนื่องจากบริบทการประกอบอาชีพของครอบครัวส่วนใหญ่จะกรีดยางซึ่งบางครอบครัวต้องทิ้งลูกๆ เพื่อไปทำงานในขณะที่ลูกกำลังนอน แต่เมื่อกลับมาแล้วพ่อกับแม่จะทำหน้าที่ของตนเองอย่างไม่บกพร่อง เริ่มจากการรับประทานอาหารเย็นพร้อมกันซึ่งเป็นช่วงเวลาที่สำคัญที่ทุกคนจะอยู่พร้อมหน้าพร้อมตาหลังจากที่ต่างคนต่างแยกย้ายไปทำหน้าที่ของตนเอง การรับประทานอาหารพร้อมกันของครอบครัวนั้นนับเป็นกิจกรรมอย่างหนึ่งที่พ่อแม่ของเยาวชนใช้เป็นกระบวนการสร้างความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับลูกๆ จุดประสงค์ก็คือเพื่อให้ลูกๆ เห็นว่าพ่อกับแม่คือบุคคลสำคัญของพวกเขา ซึ่งเยาวชนเหล่านี้เห็นว่าคนเรา

¹ อาจารย์ประจำหลักสูตร บริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยฟาฏอนี / ผู้บริหารโรงเรียนเร้าะห์มานีเยะห์

² ผู้บริหารโรงเรียนเร้าะห์มานีเยะห์ / นักวิชาการ-นักวิจัย

³ อาจารย์ประจำหลักสูตรบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยฟาฏอนี

⁴ อาจารย์ประจำหลักสูตรภาษาอังกฤษ มหาวิทยาลัยฟาฏอนี

ไม่ค่อยให้ความสำคัญกับเรื่องนี้ส่วนใหญ่พ่อแม่มักจะรับประทานอาหารไม่พร้อมกันลูกๆ ต่างคนต่างกิน หรือออกไปทานข้าวนอกบ้าน ความอบอุ่นบางส่วนจากพ่อกับแม่จนหายไป

ในขณะที่โรงเรียนค่อนข้างเข้มแข็ง เนื่องจากเป็นโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม มีระบบการจัดการเรียนรู้ที่ควบคู่ระหว่างศาสนาและสามัญ ครูบุคลากรมีการให้ความรู้ทั้งในชั้นเรียนและนอกชั้นเรียน เห็นได้จากการเชิญคณาจารย์จากภายนอกมาให้ความรู้บรรยายอย่างต่อเนื่อง มีการร่วมกิจกรรมงานวิชาการเป็นประจำ ทำให้ใช้เวลาส่วนใหญ่ไปกับการเตรียมความพร้อม หลักเลิกรเรียนก็มีการเรียนพิเศษเพิ่มเติม เรียนอัลกุรอาน กลับจากเรียนก็จะอยู่กับครอบครัว ไม่ออกนอกบ้านหลัง 19.00 น. เนื่องจากอยู่ในยามวิกาล เกรงต่อความปลอดภัยของสถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่ ขณะเดียวกันโรงเรียนก็จะมีฝ่ายปกครองที่ดูแลนักเรียนอีกชั้นหนึ่ง โดยเฉพาะเรื่องของระเบียบวินัยในช่วงเวลาที่อยู่โรงเรียน ซึ่งหากทำผิดกฎกติกาที่ได้วางไว้ก็จะมีมาตรการในการลงโทษหรือเชิญผู้ปกครองมาพูดคุย

กลุ่มเยาวชนที่ลงพื้นที่จากการศึกษาข้อมูลภาคสนาม ที่เล่น/ติดการพนัน พบว่า ส่วนใหญ่ทั้งอยู่กับผู้ปกครอง และอยู่หอพัก แต่สาเหตุหลักๆ มาจากการไม่ได้รับการเอาใจใส่ดูแลเท่าที่ควร ผู้ปกครองไม่มีเวลาดูแลเอาใจใส่บุตรหลาน ขาดความรักความอบอุ่น อยู่บ้านไม่มีความสุข จึงเลือกที่จะคบเพื่อนที่สามารถพาตนเองบรรลุสิ่งที่สนุก ความอยากรู้ อยากเห็น อยากลองซึกซวนกันไปร้านอินเทอร์เน็ตต่างๆ พ่อแม่ไม่มีเวลาให้เลี้ยงลูกด้วยเงิน ขาดการให้คำปรึกษาข้อแนะนำ ขาดทักษะเรื่องการใช้จ่ายที่เหมาะสม ปล่อยปละละเลย ไม่มีการควบคุมดูแลการใช้อินเทอร์เน็ต โทรศัพท์มือถือ หรือเครื่องมือสื่อสารของบุตรหลาน ขณะที่บริเวณรอบๆ ชุมชนมีแหล่งล่อใจที่จะนำไปสู่การเล่นการพนัน สถานศึกษาบกพร่องในการดูแลนักเรียนอย่างจริงจัง ไม่รู้ว่ นักเรียนคนไหนติดพนัน ไม่มีข้อมูลเยาวชนกลุ่มเสี่ยงชัดเจน การประสานงานระหว่างบ้านกับโรงเรียนต้องให้ความสำคัญเพิ่มมากขึ้น ฝ่ายปกครองของโรงเรียนไม่จัดทำข้อมูลนักเรียนที่มีพฤติกรรมเสี่ยง แหล่ง/สถานที่ที่เสี่ยงต่อการเข้าสู่แหล่งการพนัน ส่วนบทบาทของชุมชนยังคงทำหน้าที่ได้ดี เพียงแต่ในชุมชนที่เยาวชนอยู่นั้นจะประกอบไปด้วยหลายกลุ่มที่มีทั้งกลุ่มเยาวชนที่ดี เยาวชนที่ติดยาเสพติด และเยาวชนที่เล่นการพนัน ด้วยสภาพแวดล้อมของชุมชนที่เป็นเช่นนี้ ทำให้การเลือกคบเพื่อนของเยาวชนกลุ่มนี้ ส่วนใหญ่มักจะคบหาสมาคมเฉพาะกลุ่มที่เล่นการพนันด้วยกันเท่านั้น

กลุ่มเยาวชนที่ลงพื้นที่จากการศึกษาข้อมูลภาคสนาม ที่เคยเล่นการพนัน กลุ่มเยาวชนที่เคยเล่นการพนัน พบว่า ลักษณะครอบครัวจะมีลักษณะคล้ายคลึงกับกลุ่มของเยาวชนที่เล่นการพนัน อาจจะแตกต่างกันที่คิดได้ เพื่อนๆ บอกว่าเป็นสิ่งที่ไม่ดี มีการคบเพื่อนที่อยู่ในกลุ่มรักการเรียน พยายามเลิกติดต่อกับเพื่อนกลุ่มเสี่ยง พ่อแม่ผู้ปกครองมีส่วนสำคัญที่ควรมีความรู้เรื่องเกมออนไลน์ต่างๆ เช่นกัน ให้เขาคิดว่าเราคือเพื่อนคนหนึ่งที่สามารถปรึกษาได้ด้วยเช่นกัน ช่วยลูกเลือกเกมที่ควรเล่นไม่ควรเล่น จัดวินัยในการเล่นเป็นเวลา เพื่อไม่ให้เขาเข้าสู่วงจรเกมพนันออนไลน์ สำคัญมากคือการปูทางทำข้อตกลงกัน ซึ่งถ้าละเมิดสามารถลงโทษโดยลดเวลาในการเล่น ถ้าทำได้อาจเพิ่มเวลาให้บ้าง พยายามสอดแทรกและกระตุ้นให้เห็นถึงผลกระทบของการเล่นเกมที่มีผลเสียต่อตนเองและผู้อื่น

สำหรับแนวทางในการป้องกันปัญหาการพนันออนไลน์ พบว่า แนวทางการป้องกันปัญหาการพนันออนไลน์ควรมีการทำงานร่วมกันภายใต้แนวคิดของการสร้างฐานความเข้มแข็งของจิตใจเยาวชน ดังที่ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่สะท้อนไว้ว่า การทำหน้าที่และบทบาทในแต่ละส่วนของ “การบูรณาการบ้าน โรงเรียน มีสยิด-บรม” นั้นจำเป็นต้องยึดถือแนวทางที่ขับเคลื่อนในรูปแบบของ “ฮาลาเกาะห์” (การจัดการกลุ่มศึกษาเพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยยึดหลักการขัดเกลาตัวเองพร้อมด้วยการเชิญชวนผู้อื่นสู่ความดี เป็นกลุ่มศึกษาที่พัฒนาศักยภาพในด้านความคิด ความเข้าใจ เป็นต้น)

1. บทนำ

ปัจจุบันการพนันเป็นอีกหนึ่งกิจกรรมที่กำลังได้รับความนิยมจากกลุ่มวัยต่างๆ ในสังคมไทยโดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มเด็กและเยาวชนจากการศึกษาสถานการณ์พฤติกรรมและผลกระทบการพนันในประเทศไทยในปี 2553 ระบุว่าคนไทยร้อยละ 77.1 เคยมีประสบการณ์เล่นการพนันเป็นเพศชายมากกว่าเพศหญิงและสัดส่วนของคนเมืองสูงกว่าคนชนบทในจำนวนนี้เป็นนักพนันที่เป็นเยาวชนคืออายุน้อยกว่า 24 ปีร้อยละ 4.1 หรือประมาณ 1.9 ล้านคนและยังประมาณการจำนวนเด็กและเยาวชนที่เล่นการพนันในปี 2553 ว่ามีจำนวนประมาณ 2.803 ล้านคน (พินิจ ลาภธนา นนท์ และคณะ, 2554) ซึ่งจากการสำรวจสถานการณ์การพนันในสังคมไทยล่าสุด ประจำปี 2558 พบว่า คนไทยร้อยละ 77 เคยเล่นการพนันมาแล้ว โดยผู้ที่มีอายุต่ำสุดในการเล่นพนันครั้งแรกมีอายุเพียง 7 ปี ร้อยละ 60 เริ่มเล่นพนันที่อายุไม่เกิน 20 ปีและสถานที่เล่นการพนันครั้งแรกมักอยู่ในบ้าน ละแวกบ้าน หรือ ในโรงเรียน (ศูนย์ศึกษาปัญหาการพนัน, 2558)

จากปัญหาที่เกิดขึ้นสังคมเราจะปล่อยให้เด็กและเยาวชนหมกมุ่นอยู่กับการพนัน หรือจะหาทางออกซึ่งในประเด็นนี้มีผู้รู้หลายคนได้ให้ความคิดเห็นถึงทางเลือกในการแก้ปัญหา คือ ทำให้การพนันเป็นสิ่งผิดกฎหมายโดยวิธีการต้องมีปราบปรามอย่างจริงจังอย่างมีประสิทธิภาพ แต่ก็มีอุปสรรคด้านต้นทุนค่าใช้จ่ายสูงและเป็นบ่อเกิดแห่งปัญหาทุจริตคอร์รัปชัน หรือควรเลือกทางเลือกที่สอง คือ ทำให้การพนันถูกกฎหมาย เพื่อรัฐจะได้นำรายได้บางส่วนมาใช้พัฒนาประเทศและช่วยเหลือสังคมได้ หรือทางเลือกที่สาม คือ การเริ่มต้นแก้ปัญหาที่ครอบครัว โดยคอยดูแลบุตรหลานไม่ให้หลงกลการพนัน ให้ความรู้ความเข้าใจไม่ให้ตกเป็นเหยื่อออนไลน์ ควบคุมเวลาใช้งานคอมพิวเตอร์ สอนให้รู้จักเลือกคบเพื่อน เป็นต้น ซึ่งเป็นวิธีที่ฟังดูเหมือนง่าย แต่ก็ยากยิ่ง อย่างไรก็ตามการแก้ไขปัญหาล้วนใหญ่ที่จะได้ผลจริงนั้น คงต้องร่วมมือร่วมใจกันเพื่อให้เด็กและเยาวชนไทยได้ห่างไกลการพนัน รวมทั้งผู้ใหญ่ทั้งหมดในสังคม ไม่ว่าจะในบ้าน โรงเรียน ชุมชน ภาครัฐหรือเอกชนต้องร่วมมือกันอย่างจริงจัง และจริงจังที่ต้องประพฤติตนให้เป็นตัวอย่าง สอดคล้องกับที่พูดว่า จะสั่งสอนให้การอบรมเยาวชนเป็นอันดับแรก ทั้งนี้เพราะพฤติกรรมและความเสี่ยงที่เกิดขึ้นจากเยาวชนเป็นผลมาจากการกระทำและความไม่รับผิดชอบของผู้ใหญ่ไม่ว่าจะตั้งใจหรือไม่ตั้งใจแทบทั้งสิ้น (มีสสัน มาหะมะ, 2554) เพราะปัญหาการพนันเป็นปัญหาที่เด็กและเยาวชนเป็นผู้ได้รับผลกระทบจากปัญหาโดยตรง จึงจำเป็นต้องมีส่วนร่วมในกระบวนการป้องกัน ต้องได้รับความรู้เรื่องการเท่าทันการพนัน การป้องกันตนเองจากพิษของการพนันอย่างต่อเนื่อง การเฝ้าระวังและการแจ้งปัญหา และการได้รับการส่งเสริมองค์ความรู้ให้สามารถมีภูมิคุ้มกันได้อย่างสอดคล้องกับวัยและบริบทสังคม

คงต้องยอมรับว่าปัญหาการพนันที่เกิดขึ้นอย่างรุนแรงต่อเด็กและเยาวชนไทยในปัจจุบันนี้ นอกจากเกิดจากตัวของเด็กและเยาวชนเองแล้ว ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมก็มีส่วนมากที่เอื้อต่อเด็กและเยาวชนตกเป็นเหยื่อของการพนัน ในขณะที่เด็กและเยาวชนเป็นวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงของร่างกายจิตใจอารมณ์ซึ่งส่งผลไปสู่การปฏิบัติตัว การแสดงออกหรือพฤติกรรม วัยรุ่นมีความรู้สึกนึกคิดเป็นของตัวเอง สนใจสิ่งแปลกใหม่มีความอยากรู้อยากเห็นชอบท้าทายกล้าแสดงออกต้องการความเป็นอิสระจากพ่อแม่ให้ความสำคัญกับเพื่อนมาก ต้องการให้สังคมยอมรับชอบอยู่รวมกันเป็นกลุ่มและชอบทำตามเพื่อนจึงมีโอกาสถูกชักชวนจากสิ่งแวดล้อมเข้าไปอยู่ในวงของการพนันได้ กอปรกับสาเหตุที่เด็กและเยาวชนมีพฤติกรรมเช่นนั้นส่วนหนึ่งมาจากเด็กและเยาวชนขาดการเอาใจใส่ การดูแล การให้คำปรึกษา การตักเตือน และการช่วยเหลือด้านอื่นๆ จากสังคม โดยเฉพาะสถาบันครอบครัว โรงเรียน และชุมชน ที่มีบทบาทสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลง และการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเด็กและเยาวชน

ดังนั้น

ด้วยเหตุปัจจัยดังที่กล่าวมา คณะผู้วิจัยจึงเล็งเห็นความสำคัญที่ควรจะต้องศึกษาและขับเคลื่อนโครงการวิจัย “การบูรณาการบ้าน โรงเรียน มัสยิด-บรม” : แร่งสนับสนุนทางสังคมกลไกในการแก้ไขปัญหาการพนันออนไลน์ของเด็กและเยาวชนในพื้นที่ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ทั้งนี้เพื่อนำผลที่ได้จากการศึกษามา กำหนดเป็นนโยบายหรือแนวทางการป้องกันปัญหาการพนันในพื้นที่ต่อไป

2. วัตถุประสงค์การศึกษา

2.1 ศึกษาความสัมพันธ์การสนับสนุนทางสังคมกับพฤติกรรมการเล่นการพนันออนไลน์ของเด็กและเยาวชน

2.2 ศึกษาแนวทางการป้องกันปัญหาการพนันด้วยทฤษฎีการสนับสนุนทางสังคม (Social support) สำหรับเด็กและเยาวชนมุสลิม

2.3 สร้างคู่มือกลไกการรู้เท่าทันและการป้องกัน การพนันออนไลน์ ของโรงเรียนเครือข่าย “บรม”

3. ผลการศึกษา

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเกี่ยวกับ “การบูรณาการบ้าน โรงเรียน มัสยิด-บรม” : แร่งสนับสนุนทางสังคมกลไกในการแก้ไขปัญหาการพนันออนไลน์ของเด็กและเยาวชนในพื้นที่ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์การสนับสนุนทางสังคมกับพฤติกรรมการเล่นการพนันออนไลน์ของเด็กและเยาวชน ศึกษาแนวทางการป้องกันปัญหาการพนันด้วยทฤษฎีการสนับสนุนทางสังคม (Social support) สำหรับเด็กและเยาวชนมุสลิม และสร้างคู่มือกลไกการรู้เท่าทันและการป้องกัน การพนันออนไลน์ ของโรงเรียนเครือข่าย “บรม” ปรากฏข้อค้นพบ สรุปผลการวิจัย การอภิปราย และข้อเสนอแนะ ตามวัตถุประสงค์ดังนี้ ประเด็นที่ 1 สามารถสรุปและอภิปรายผลได้ดังต่อไปนี้

1. ผลการศึกษาความสัมพันธ์การสนับสนุนทางสังคมกับพฤติกรรมการเล่นการพนันออนไลน์ของเด็กและเยาวชน

จากการวิจัย เรื่อง “การบูรณาการบ้าน โรงเรียน มัสยิด-บรม” : แร่งสนับสนุนทางสังคมกลไกในการแก้ไขปัญหาการพนันออนไลน์ของเด็กและเยาวชนในพื้นที่ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ หากมองในแง่ของกรอบแนวคิดหลักของการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ คณะผู้วิจัยพบว่า แนวคิดแรงสนับสนุนทางสังคม (Social support) ได้ให้ความสำคัญในเรื่องของการอยู่ในสังคมที่ต้องมีการติดต่อปะทะกับบุคคลอื่นอยู่เสมอ บางคนอาจจะใกล้ชิดกันมาก บางคนอาจจะใกล้ชิดกันน้อย การติดต่อกันทำให้รู้จักกัน ทำให้เกิดความสัมพันธ์กับคนอื่นหลายคนจนกลายเป็นเครือข่ายทางสังคมขึ้น ซึ่งเครือข่ายทางสังคมเป็นเครือข่ายโยงใยที่แสดงให้เห็นว่า คนนั้นมีการติดต่อสัมพันธ์กับใครบ้าง เช่นกับคนในครอบครัวและญาติ เป็นต้น

สรุปข้อค้นพบจากงานวิจัย ชี้ให้เห็นว่า กลุ่มเยาวชนที่ไม่เล่นการพนัน พบว่า ส่วนใหญ่การได้รับการสนับสนุนทางสังคมจะมีความสัมพันธ์เชิงบวกต่อพฤติกรรมการพนันของเยาวชน ซึ่งเห็นได้ว่าสภาพทั่วไปของครอบครัวของเยาวชนกลุ่มนี้ จะมีลักษณะครอบครัวที่อบอุ่น พ่อแม่ให้ความรักด้วยการให้เวลาแก่ลูกๆ ผ่านกิจกรรมในรูปแบบต่างๆ เช่น กิจกรรมทานข้าวมื้อเย็นพร้อมหน้าพร้อมตากันของครอบครัวเพื่อให้ลูกๆ เห็นว่า พ่อกับแม่คือบุคคลสำคัญของพวกเขา และกิจกรรมที่ถอดแบบจากหลักหลักศาสนา เช่น การปฏิบัติศาสนกิจละหมาด 5 เวลา อ่านอัลกุรอาน กิจกรรม “ฮาลาเกาะห์” ที่ใช้เป็นกระบวนการตักเตือน สั่งสอนสมาชิกให้อยู่ในแนวทางที่ศาสนาได้สอนไว้ และสามารถใช้เป็นทักษะในดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างมีคุณภาพ สอดคล้องกับเดชา ศิริเจริญ (2554) ที่นำเสนอการสนับสนุนจากครอบครัวนั้นมีอิทธิพลยิ่งใหญ่ที่สุดต่อพฤติกรรมของเด็กที่จะตามมาในอนาคต เป็นสังคมที่ประกอบไปด้วย บิดามารดาอันถือดีว่าเป็นผู้ใกล้ชิดและเป็นเพื่อนที่ดีที่สุด

สภาพของครอบครัวและบิดามารดา จึงถือว่าเป็นสังคมแห่งแรกที่มีอิทธิพลต่อเด็กมากที่สุด การเรียนรู้และปรับตัวทางสังคมของเด็กก็ได้เกิดขึ้นเองโดยธรรมชาติ แต่ได้รับอิทธิพลจากครอบครัว ซึ่งเป็นสถาบันแห่งแรกที่เด็กมีความผูกพันอย่างใกล้ชิดในเบื้องต้นของชีวิตอิทธิพลของครอบครัว จึงมีผลโดยตรงต่อการพัฒนาบุคลิกของเด็กทั้งกายและใจ ครอบครัวเป็นสถาบันแห่งแรกที่สร้างนิสัย ความคิด ความเชื่อถือค่านิยมและทัศนคติ หากครอบครัวเข้มแข็ง สังคมก็จะเข้มแข็งไปด้วยเช่นเดียวกับสภาพทางสังคมของชุมชนที่กลุ่มเยาวชนนี้อาศัยอยู่ส่วนใหญ่ชุมชนจะค่อนข้างเข้มแข็งและมีบทบาทสูง โดยเฉพาะสถาบันทางศาสนา มัสยิดและโรงเรียน จะมีการจัดกิจกรรมเพื่อเยาวชนตลอด เช่น กิจกรรมเชิญชวนเด็กและเยาวชนมาละหมาดที่มัสยิด กิจกรรมนาซีฮัต (ตักเตือน) ละหมาดเสร็จ กิจกรรม “มาແກແຕ” หรือจับน้ำชาด้วยกัน ที่ทำให้เด็กและเยาวชนได้มารวมตัวกันรับประทานอาหารด้วยกันสร้างความสนิทสนมระหว่างผู้ใหญ่ กิจกรรมบรรยายธรรม กิจกรรมเนื่องในวันตรุษของอิสลาม เป็นต้น สอดคล้องกับมูลนิธิสตรี-สุภะดีวงศ์ (2556) ที่ชี้ให้เห็นว่า เด็กและเยาวชนต้องได้รับความรู้เรื่องการเท่าทันการพนันการป้องกันตนเองจากพิษของการพนันอย่างต่อเนื่องการเฝ้าระวังและการแจ้งปัญหาและการได้รับการส่งเสริมองค์ความรู้ให้สามารถมีภูมิคุ้มกันได้อย่างสอดคล้องกับวัยและบริบททางสังคม ขณะที่การเลือกคบเพื่อนของเยาวชนกลุ่มนี้ส่วนใหญ่จะเลือกคบเฉพาะเพื่อนที่เป็นคนดี อาจคบกับกลุ่มเพื่อนอื่นๆ อยู่บ้างในฐานะสมาชิกของชุมชนด้วยกันแต่ก็ไม่ได้สนิทสนมกันมาก หรือกล่าวได้ว่าเยาวชนเหล่านี้จะคบกับเพื่อนในชุมชนที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดอย่างมีขอบเขต โดยปกติการคบเพื่อนในชุมชนเดียวกันจะเป็นเฉพาะช่วงเวลากลางวันเท่านั้น ส่วนกลางคืนเยาวชนกลุ่มนี้จะไม่ออกไปไหนและจะอยู่กับครอบครัวเป็นหลัก หากเป็นเพื่อนที่โรงเรียนแล้วก็จะมียุทธศาสตร์ แต่พวกเขาเลือกกลุ่มเพื่อนที่รักการเรียน ชอบทำกิจกรรมสาธารณะประโยชน์ บางครั้งก็มีบ้างที่ไปสมาคมกับเพื่อนๆ ที่เล่นการพนัน เนื่องจากเป็นคนที่ชอบดูฟุตบอลเหมือนกัน แต่กลุ่มเยาวชนกลุ่มนี้ไม่ได้มีการพนันฟุตบอลตามเพื่อนๆ คนอื่นแต่อย่างใด แม้การเลือกเพื่อนที่ดีนั้นจะมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อพฤติกรรมของเยาวชน แต่ไม่อาจจะจำกัดได้ว่าพวกเขาจะต้องเลือกคบเพื่อนเฉพาะที่เป็นคนที่เท่านั้น เพราะบางครั้งเพื่อนที่ไม่ดีก็สามารถช่วยเหลือกันได้ในยามที่ต้องการความช่วยเหลือในทางกลับกันเยาวชนกลุ่มนี้ก็มองว่าในสภาพที่เพื่อนต้องตกเป็นเหยื่อของการพนันหรือยาเสพติด ถ้าไม่เป็นเพื่อนกันแล้วจะมีใครบ้างที่จะสามารถคอยตักเตือนเพื่อน แม้จะเป็นการล้อเล่น หยอกล้อ ก็ตาม ในฐานะที่เป็นเพื่อนกันก็ต้องแนะนำให้คำตักเตือนกันบ้าง เพื่อว่าเพื่อนที่ยังเล่นการพนันจะคิดได้และกลับเนื้อกลับตัวมาเป็นคนดีส่วนเหตุผลที่ทำให้กลุ่มเยาวชนนี้ไม่เล่นการพนันน่าจะเป็นเพราะว่าเยาวชนได้รับการสั่งสอน อบรม ตักเตือน ให้คำแนะนำ และปลูกฝังเรื่องพิษภัยของการพนันมาโดยตลอด การให้ความรักและความอบอุ่นของครอบครัวจึงมีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของเยาวชนเหล่านี้ เช่นเกี่ยวกับการเลือกเพื่อนที่ดี สอดคล้องกับ Danielsan. (2009) ที่ได้เสนอว่าเพื่อนมีลักษณะเป็นแหล่งที่ให้สิ่งเอื้ออำนวยทางสังคมกับนักเรียน นักศึกษา ทำให้มีความเป็นอยู่ที่ดี และใช้ชีวิตความเป็นนักเรียน นักศึกษาอย่างมีความสุข และมีประสิทธิภาพ การสนับสนุนทางสังคมจึงเป็นหนึ่งในตัวแปรที่สำคัญ ซึ่งส่งผลต่อประสิทธิภาพในการจัดการกับปัญหาของนักเรียน นักศึกษา ดังนั้น การสนับสนุนทางสังคมของนักเรียน นักศึกษา จึงควรเกิดขึ้นจาก 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) อาจารย์ ได้แก่ ครู อาจารย์ ผู้ทำหน้าที่สอน ผู้ดูแลในศูนย์เยาวชน 2) ครอบครัว ได้แก่ พ่อแม่ ผู้ปกครองหรือญาติพี่น้อง และ 3) เพื่อน ได้แก่ เพื่อนร่วมชั้น เพื่อร่วมวิชาชีฟ เพื่อร่วมกิจกรรม และบทบาทของโรงเรียน ชุมชน น่าจะมีส่วนทำให้เยาวชนไม่อยากเล่นการพนันด้วย แต่อาจจะเป็นปัจจัยเสริมรองมาจากสถาบันครอบครัวที่มีผลต่อพฤติกรรมของเยาวชนกลุ่มนี้ค่อนข้างสูง เนื่องจากความเป็นชุมชนเป็นแหล่งที่มาการสนับสนุนทางสังคม ในฐานะเป็นหน่วยใหญ่ของหน่วยย่อยๆ ที่อยู่ในชุมชน เช่น ครอบครัว ครัวเรือน วัด มัสยิด เป็นต้น มีผู้ที่ทำหน้าที่เป็นหัวหน้ากลุ่ม ได้แก่ ผู้นำชุมชน ประกอบด้วย ผู้นำท้องที่ ผู้นำท้องถิ่น ผู้ศาสนา และผู้นำธรรมชาติ ชุมชนมีบทบาทหน้าที่ในการคุ้มครองส่งเสริมสิทธิของวัยรุ่น ฉะนั้นชุมชนต้องมีส่วน

ในการจัดบริการที่ช่วยให้เด็กและเยาวชนมีกิจกรรมที่ส่งเสริมพัฒนาการที่เหมาะสม ร่วมแก้ไขและช่วยหาทางออกให้แก่เด็กและเยาวชนทั้งนี้เพื่อให้เด็กและเยาวชนโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพในวันข้างหน้า

กลุ่มเยาวชนที่เล่นหรือติดการพนัน พบว่า ส่วนใหญ่มีลักษณะสถานภาพทางครอบครัวของเยาวชนที่ติดการพนันส่วนใหญ่เป็นครอบครัวที่มีฐานะที่ดี มีเฉพาะบางครอบครัวเท่านั้นที่มีปัญหาเรื่องฐานะของครอบครัว บทบาทของพ่อแม่ส่วนใหญ่จะไม่ค่อยให้ความสำคัญในเรื่องของศีลธรรมหรือเคร่งครัดในการปฏิบัติตามหลักศาสนา ขาดการเอาใจใส่และอบรมสั่งสอนลูกๆ ไม่มีเวลาแก่ลูก แต่กลับให้ความรักต่อลูกด้วยการตามใจลูกทุกอย่าง พ่อแม่มักจะสนับสนุนเรื่องวัตถุมากกว่าการสนับสนุนเรื่องเกี่ยวกับสภาพจิตของลูกๆ ความรักและความอบอุ่นถูกแปรให้เป็นไปตามความต้องการตามอำเภอใจของลูกๆ จนทำให้ลูกมีความรู้สึกราวจะทำอะไรก็ตามเพราะครอบครัวไม่เตือนร้อน ขณะที่งานของสุพร อภินันทเวช (2555) ที่ได้กล่าวถึงปัจจัยเสี่ยงที่ทำให้เยาวชนติดการพนันอันเนื่องมาจากอิทธิพลจากครอบครัว ตัวแบบที่เล่นพนันการมีสมาชิกในครอบครัว มีพี่น้องเล่นการพนัน มีผลต่อการเล่นพนันและติดการพนันในที่สุด ซึ่งงานวิจัยหลายเล่มได้ผลตรงกันว่า เยาวชนที่เล่นการพนันมักมีคนในครอบครัวเล่นการพนันด้วย และคนที่มียุทธพลต่อการติดการพนันมากที่สุด เนื่องจากเยาวชนเหล่านี้ที่เล่นหรือติดการพนัน เพราะพวกเขาคิดว่าสิ่งที่เขานำนั้นไม่ได้ไปทำให้ใครเตือนร้อน ครอบครัวก็ไม่เตือนร้อนแถมยังกลับมามองว่าการที่เยาวชนเหล่านี้มันก็ไม่ใช่อะไรใหญ่โต ขณะที่บางครอบครัวก็มีการห้ามปรามอยู่บ้างแต่ก็ไม่ได้ส่งผลต่อพฤติกรรมของเยาวชนอย่างใดสอดคล้องกับ ออบูหัมซะฮฺ อันนัจวีย (ม.ป.ป.) ที่ชี้ให้เห็นว่า ด้วยสถานการณ์ของโลกที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วในทุกๆ ด้าน อันส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของชาวไทยมุสลิมทั้งทางตรงและทางอ้อม เช่น พ่อแม่ไม่มีเวลาอบรมสั่งสอนบุตรหลานอย่างใกล้ชิดเหมือนแต่ก่อน เพราะสภาพทางเศรษฐกิจที่บีบรัด เยาวชนไม่สนใจกิจกรรมทางศาสนาเพราะหันไปสนใจกิจกรรมที่ถูกนำเสนอ ผ่านทางสื่อต่าง ๆ ที่มีรูปแบบเนื้อหาตื่นเต้น สนุกสนานกว่า เริ่มมีการเข้าไปเกี่ยวข้องกับการพนันและอบายมุข มากขึ้น ผู้นำชุมชนก็ปล่อยปละละเลยจนเป็นเรื่องปกติ และอื่น ๆ อีกมากมาย เป็นเหตุให้เยาวชนไทยมุสลิมในยุคปัจจุบันเริ่มหันเหออกจากรูปแบบการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องไม่สามารถแยกแยะผิดถูกชั่วดีได้ ระวังไปกับสีสัน แห่งความเจริญ ส่วนสภาพแวดล้อมของชุมชนที่เยาวชนกลุ่มนี้อาศัยอยู่ก็ไม่ได้แตกต่างไปจากพื้นที่อื่นๆ บทบาทของชุมชนยังคงทำหน้าที่ได้ดี เพียงแต่ว่าในชุมชนที่เยาวชนอยู่นั้นจะประกอบไปด้วยหลายกลุ่มที่มีทั้งกลุ่มเยาวชนที่ดี เยาวชนที่ติดยาเสพติด และเยาวชนที่เล่นการพนัน ด้วยสภาพแวดล้อมของชุมชนที่เป็นเช่นนี้ ทำให้การเลือกคบเพื่อนของเยาวชนกลุ่มนี้ ส่วนใหญ่มักจะคบหาสมาคมเฉพาะกลุ่มที่เล่นการพนันด้วยกันเท่านั้น การรวมตัวจะเกิดขึ้นทุกครั้งที่มีโปรแกรมการแข่งขันฟุตบอล แม้ว่าชุมชนจะพยายามจัดกิจกรรมต่างๆ เพื่อดึงดูดเยาวชนให้เข้ามามีส่วนร่วมกิจกรรมก็ตาม แต่บางครั้งมันก็เกินความสามารถที่ชุมชนจะทำได้ เพราะเยาวชนที่เล่นการพนันไม่เพียงแต่ติดพนันอย่างเดียวยังมีปัญหาอื่นๆ ผัวพันด้วย จนเป็นเหตุทำให้ไม่กล้าที่แสดงตัวตนและเข้ามามีส่วนร่วมกิจกรรมของชุมชน จึงมักจะเลือกอยู่กับกลุ่มเพื่อนที่มีลักษณะปัญหาเดียวกัน ไม่ได้สร้างปัญหาให้ใครในมุมมองของพวกเขา บางครั้งก็มีทะเลาะวิวาทบ้างแต่เฉพาะในกลุ่มของพวกเขาเท่านั้น เช่นเดียวกับสาเหตุหรือเหตุผลที่ทำให้เยาวชนกลุ่มนี้เล่นหรือติดการพนันก็พบว่า ส่วนหนึ่งเกิดจากความรู้สึกราวอยากจะมีเงินเป็นของตัวเองและสนุกสนานและบันเทิงไปวันๆ กอปรกับเยาวชนเหล่านี้ขาดการอบรมสั่งสอนที่ดีจากครอบครัว เพราะโดยพฤติกรรมทั่วไปของเยาวชนกลุ่มนี้จะไม่ค่อยให้ความสำคัญต่อปฏิบัติศาสนกิจสำคัญอย่างการละหมาด 5 เวลา เรียนอัลกุรอานหรือศึกษาหลักศาสนาขั้นพื้นฐาน นอกจากนี้ยังมีพฤติกรรมอื่นๆ เช่น นอนดึก ตื่นสาย สอดคล้องกับผลการศึกษาของดลมนรรจน์ บากา และเกษตรชัย และหิม (2551) ที่ศึกษาพบว่า เยาวชนมุสลิมส่วนใหญ่มีวิถีชีวิตที่ไม่สอดคล้องกับความคาดหวังของสังคมมุสลิมและขัดกับหลักการศาสนาอิสลามกล่าวคือ เยาวชนมีพฤติกรรมที่ไร้สาระมากขึ้น มั่วสุม เล่นการพนัน สร้างความเดือนร้อนให้กับผู้อื่น ไม่รู้จักใช้ เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ มีการเกี่ยวข้องกับอบายมุข ไม่มี

งานทำ มีการแต่งกายเชิงประยุกต์เพื่อให้ทันสมัย และเลียนแบบตะวันตกดาราและนักร้อง มีความสัมพันธ์กับครอบครัว ญาติพี่น้อง เพื่อนบ้านและชุมชนอย่าง ห่างเหินและขาดสัมพันธ์ภาพที่ดีต่อกัน มีการละเลยและไม่ให้ความสำคัญกับการปฏิบัติศาสนกิจ ไม่ให้ความสำคัญและหลีกเลี่ยงการบำเพ็ญประโยชน์และเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน สอดรับกับบอสิมาแอล ลูตฟี จะปะกียา (ม.ป.ป.) ได้ชี้ว่า ปัจจุบัน สังคมเกิด “ภาวะพร่องทางจิตวิญญาณ” ชั้นรุนแรง ลัทธิบูชาวัตถุกำลัง ซึมซับเข้าไปในวิถีคิดของคนอย่างน่าสะพรึงกลัว ถึงขั้นที่สามารถปรับเปลี่ยนทัศนคติ และมองสิ่ง อบายมุขว่า “ เป็นความชั่วร้ายที่จำเป็น”

กลุ่มเยาวชนที่เลิกเล่นการพนันหรือเคยเล่นการพนัน พบว่า ลักษณะครอบครัวจะมีลักษณะทั่วไป อาจจะมีเหมือนครอบครัวของเยาวชนที่เล่นการพนัน แต่ปัญหาของครอบครัวมีไม่มากนักและยังสามารถประคับประคองกันได้ ทั้งนี้สถาบันครอบครัวยังทำหน้าที่ได้ดี พ่อแม่ให้ความสำคัญในการอบรมสั่งสอนลูกๆ ให้เป็นคนดี ค่อยตักเตือนเน้นของการปฏิบัติศาสนกิจจะหมัดและอื่นๆ สอดคล้องกับงานของอดิศร อุตรทักกะ (2547) ที่ชี้ให้เห็นว่าการสนับสนุนทางสังคมมีผลต่อพฤติกรรมการเผชิญปัญหาของวัยรุ่น ซึ่งผู้ปกครอง พ่อแม่ ครูควรให้การสนับสนุนทางสังคมแก่วัยรุ่น กล่าวคือ ความรัก ความเข้าใจ ให้กำลังใจ และให้ข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ สนับสนุนทางด้านวัตถุ สิ่งของ ด้านการเงิน แรงงานให้มีความพอดี เพื่อส่งเสริมให้วัยรุ่นสามารถปรับตัวและเผชิญปัญหาได้อย่างเหมาะสม แต่ทั้งนี้ความสัมพันธ์ของการได้รับการสนับสนุนทางสังคมที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการพนันจะมีจากปัจจัยส่วนตัวของเยาวชนและปัจจัยแวดล้อมจากกลุ่มเพื่อนทั้งในชุมชนและโรงเรียนที่ชักจูงให้เยาวชน วิถีชีวิตของเยาวชนกลุ่มนี้ ส่วนใหญ่จะใช้ชีวิตที่โรงเรียนกับเพื่อนๆ หลังจากเลิกเรียนแล้วก็จะกลับบ้าน ส่วนการเลือกคบเพื่อนเยาวชนกลุ่มนี้จะมีการคบเพื่อนทั้งในชุมชนและโรงเรียนโดยไม่เจาะจงเฉพาะกลุ่ม คือ จะคบเพื่อนที่ดีและเพื่อนที่เล่นการพนัน โดยในช่วงที่เล่นการพนันส่วนใหญ่จะคบหรือสนิทกับเพื่อนที่เล่นการพนันด้วยกัน แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าเยาวชนจะไม่คบกับเพื่อนลักษณะอื่นๆ ด้วย เมื่อเวลาเปลี่ยนผ่านที่ทำให้เยาวชนอยากเลิกเล่นการพนัน ทำให้ระดับการเลือกคบเพื่อนที่เล่นการพนันด้วยกันลดน้อยลง และเปลี่ยนมาสนิทกับเพื่อนที่ไม่เล่นการพนันมากขึ้น สอดคล้องกับสุรพงษ์ โสณะเสถียร (2553) ที่ชี้ว่า ความรู้ (Knowledge) ทัศนคติ (Attitude) การยอมรับปฏิบัติ (Practice) หรือเรียกสั้นๆ ว่า “KAP” เป็นจวแปรที่มีบทบาทสำคัญที่จะนำการพัฒนาเข้าไปสู่ชุมชนได้ เพราะการสื่อสารที่ทกให้เกิด KAP เป็นตัวแปรตามในการวัดความสำเร็จของการพัฒนา ด้วยเหตุนี้การเผยแพร่ ข่าวสารต่างๆ เพื่อให้ประชาชนในสังคมทราบว่าจะขณะนี้สังคมมีปัญหาอะไร เมื่อประชาชนรับทราบข่าวสารนั้นๆ ย่อมก่อให้เกิดทัศนคติและพฤติกรรมต่อไปซึ่งมีความสัมพันธ์เป็นลูกโซ่ได้เป็นอย่างดี สำหรับสภาพแวดล้อมในชุมชนพบว่า ชุมชนยังคงทำหน้าที่ได้ดี เพียงแต่ว่าในชุมชนที่เยาวชนอยู่นั้นจะประกอบไปด้วยหลายกลุ่มทั้งกลุ่มเยาวชนที่ดี เยาวชนที่ติดยาเสพติด และเยาวชนที่เล่นการพนัน แต่สิ่งที่แตกต่างไปจากกลุ่มเยาวชนที่เล่นการพนันก็คือ เยาวชนกลุ่มนี้จะเลือกคบหาสมาคมกับกลุ่มเพื่อนทุกกลุ่มในชุมชน

สำหรับเหตุผลที่ทำให้เยาวชนอยากเลิกเล่นการพนัน เนื่องจากเป็นเพราะสถาบันครอบครัวมีส่วนสำคัญ แม้พฤติกรรมการเล่นการพนันของเยาวชนกลุ่มนี้ไม่เปิดเผยให้ใครรู้ ทำให้พ่อแม่และสมาชิกของครอบครัวไม่ทราบปัญหาที่แท้จริงจึงไม่สามารถแก้ไขปัญหาแก่เยาวชนได้ แต่เมื่อพ่อแม่ของเยาวชนทราบถึงข้อเท็จจริงต่อการกระทำของเยาวชนแล้ว กลไกของแรงสนับสนุนทางสังคมของสถาบันครอบครัวก็เริ่มทำงานทันที เริ่มด้วยบทบาทของพ่อแม่เรียกเยาวชนมาพูดคุยและกล่าวตักเตือน หลังจากนั้นได้สร้างมาตรการลงโทษโดยการไม่ให้เงินเพื่อใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน มาตรการดังกล่าวพ่อแม่ได้ประสานกับสมาชิกในครอบครัวให้ร่วมมือกันจนสุดท้ายด้วยทุนทางสังคมของเยาวชนกลุ่มนี้พอมืออยู่ข้างจากการที่ครอบครัวเคยให้ความรักและคอยอบรมสั่งสอนและปลุกฝังสิ่งดีๆ เสมอมา มาตรการที่สถาบันครอบครัวได้ทำก็ส่งผลทำให้เยาวชนสำนึกผิดและอยากกลับเนื้อกลับตัวจนนับตั้งแต่นั้นเป็นต้นมาเยาวชนไม่เคยหวนกลับไปยุ่งเกี่ยวกับการพนันอีกเลย ขณะที่งานวิจัย

ของอดิศร อุดรศักดิ์ (2547) ที่ชี้ให้เห็นว่า การสนับสนุนทางสังคมมีผลต่อพฤติกรรมการเผชิญปัญหาของวัยรุ่น ซึ่งผู้ปกครอง พ่อแม่ ควรให้การสนับสนุนทางสังคมแก่วัยรุ่น กล่าวคือ ความรัก ความเข้าใจ ให้กำลังใจ และให้ข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ สนับสนุนทางด้านวัตถุ สิ่งของ ด้านการเงิน แรงงานให้มีความพอดี เพื่อส่งเสริมให้วัยรุ่นสามารถปรับตัวและเผชิญปัญหาได้อย่างเหมาะสม อย่างไรก็ตามมาตรการการลดโทษโดยการไม่ให้เงินเพื่อใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ถือเป็นมาตรการที่สามารถใช้เฉพาะบางครอบครัวเท่านั้นและเยาวชนเท่านั้น เพราะวิธีการนี้จำเป็นต้องคำนึงถึงทุนทางสังคมของเยาวชนด้วย หากเยาวชนมีทุนทางสังคมในเชิงลบแล้ว การใช้มาตรการดังกล่าวอาจยิ่งเพิ่มปัญหาแก่เยาวชนได้ ฉะนั้นมาตรการที่ทำให้เยาวชนกลุ่มสามารถเลิกเล่นการพนันได้สถาบันครอบครัวจะต้องพิจารณาพฤติกรรมของเยาวชนเป็นหลัก ทั้งนี้เพื่อให้วิธีการเป็นแนวทางการแก้ไขที่ไม่ใช่การเพิ่มปัญหาให้ครอบครัวสอดคล้องกับ ชูพงษ์ จารุดำรงศักดิ์ (2545) ที่ได้เสนอแนวทางการควบคุมการเล่นการพนันคือ พยายามลดหรือขจัดไปเพียงเท่าที่จะมีช่องทาง ปลุกฝังให้เลิกสนทนากการอย่างอื่นขึ้นมาทดแทนสิ่งที่เลิกไปได้

นอกจากนี้ยังเกิดจากเยาวชนมีการทบทวนตนเองจนสามารถคิดได้ว่าการพนันนั้นเป็นสิ่งที่ไม่ดี การโดนกีดกันจากครอบครัว จนเป็นจุดที่เยาวชนยอมรับผิดและจะไม่หวนกลับไปเล่นการพนันอีกเลย การเข้าค่ายจริยธรรมในช่วงฤดูร้อน และเกิดจากการเปลี่ยนสภาพแวดล้อมที่เคยอยู่ จากการเคยคบเพื่อนที่ไม่ได้ หวนกลับมาลองคบกับเพื่อนที่ดี จึงส่งผลการเปลี่ยนชีวิตของเยาวชนสอดคล้องกับ Zimbardo (1977) ที่กล่าวว่า การเปลี่ยนแปลงทัศนคติขึ้นอยู่กับความรู้ ถ้ามีความรู้ และความเข้าใจทัศนคติก็จะมีเปลี่ยนแปลง และเมื่อทัศนคติเปลี่ยนแปลงย่อมทำให้พฤติกรรมเปลี่ยนแปลงตามมา

2. รูปแบบการพนันออนไลน์ และความสัมพันธ์การสนับสนุนทางสังคมกับพฤติกรรมการเล่นการพนันออนไลน์ของเด็กและเยาวชน

ปัจจุบันมีรูปแบบการพนันออนไลน์ที่ทันสมัยมากมาย สามารถพนันได้ทุกที่ทุกเวลา การพนันที่หลากหลายรูปแบบ ที่ติดอันดับคนส่วนใหญ่ชื่นชอบ คือ การแทงผลฟุตบอล หรือการพนันฟุตบอลออนไลน์ ตลาดของการพนันฟุตบอล ถือว่าเป็นตลาดขนาดใหญ่ที่เชื่อมโยงสังคมกับผู้คน รวมไปถึงระบบเศรษฐกิจที่มีเม็ดเงินหมุนเวียนในแวดวงการพนันมหาศาล ส่งผลให้กีฬาฟุตบอล กลายเป็นกีฬายอดนิยมของผู้คนทั่วโลก เนื่องจากเป็นกีฬาที่ได้รับความนิยมในการรับชมเกือบทุกประเทศ ทั่วทุกมุมโลก ซึ่งตรงกับข้อมูลที่ ศูนย์ศึกษาปัญหาการพนัน, 2561 ได้บอกว่าสาเหตุหลักที่คนไทยนิยมเล่นการพนันนั้นเพราะความอยากลองถึง 70.1% อยากได้เงิน 38.9% ตื่นเต้นเพลิดเพลิน 32.3% กอปรกับข้อมูลที่เยาวชนที่ติดการพนัน ได้ให้ข้อมูลชี้ให้เห็นว่า

“สาเหตุที่แทงบอลออนไลน์เพราะอยากลอง เพราะตัวเองชอบดูบอล เตะบอลเป็นนิสัยอยู่แล้ว” ยิ่งไปกว่านั้นมีเยาวชนเข้าไปเกี่ยวข้องกับการพนันเช่นเดียวกัน แม้ว่าจะมีกรอบของศาสนาที่เป็นตัวควบคุมอยู่ก็ตาม กล่าวได้ว่าสิ่งแวดล้อมและปัจจัยอื่น ๆ ก็มีส่วนในการทำให้เยาวชนหลุดกรอบได้ ถึงแม้ว่าตนเองจะรู้ถึงบทลงโทษทางด้านศาสนาตามที่เรียนมาก็ตาม ดังเยาวชนคนหนึ่งให้ข้อมูลว่า ถึงแม้พ่อของตนเองจะเป็นอุสตาซ (ครูสอนศาสนา) ในโรงเรียนเดียวกับที่ตนเรียนอยู่ แต่พ่อก็ไม่รู้ว่าตนเองเล่นพนันออนไลน์ในหลายๆรูปแบบ มีแค่เพื่อนในกลุ่มเท่านั้นที่รู้ และสาเหตุจริงๆ มาจากการต้องการเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มเพื่อน และเพื่อนๆ ส่วนมากนิยมการเล่นการพนันแบบทั่วไปอยู่แล้วก่อนที่จะพัฒนาการมาเป็นแบบออนไลน์ ซึ่งผลที่ได้สอดคล้องกับผลเกี่ยวกับการศึกษาของการพนันฟุตบอลในพื้นที่เทศบาลนครยะลา พบข้อมูลสรุปได้ว่า

1) รูปแบบการเล่นพนันฟุตบอล พบว่า ในส่วนของผู้รับแทงมักจะเคยเล่นการพนันชนิดอื่นมาก่อน เพื่อนชักชวนมาเปิดโต๊ะรับแทง โดยใช้อัตราต่อรองทั้งทางหนังสือพิมพ์กีฬาหรืออินเทอร์เน็ต ใช้วิธีการหาลูกค้าโดยการบอกต่อกัน มีทั้งใช้เงินสดหรือใช้เครดิต

2) ผลกระทบจากการเล่นพนันฟุตบอล พบว่า ในส่วนของผู้รับแทง ทั้งที่ทราบว่าเป็นสิ่งไม่ดีแต่ก็จะทำต่อไป และเวลาเสียพนันก็มีปัญหาการเงิน ปัญหาครอบครัวตามมา ในส่วนของผู้เล่นพนันสรุปว่าเกิดผลกระทบคือ ทำให้เครียดเวลาแพพนัน หากเป็นนักเรียนนักศึกษาจะทำให้เสียการเรียน

3) มาตรการป้องกันการเล่นพนันฟุตบอลในพื้นที่เทศบาลนครยะลา พบว่า ในส่วนของผู้ปกครองนั้น ไม่ต้องการให้แพพหลายสูเยาวชนมากไป ควรหามาตรการควบคุมอย่างจริงจังทั้งกับโต๊ะแพและผู้เล่นพนัน ในส่วนของเจ้าหน้าที่ตำรวจให้ความเห็นว่าได้ดำเนินการตามนโยบายเกี่ยวกับการต่อสู้เพื่อเอาชนะผู้มีอิทธิพลอย่างจริงจัง และประชาชนต้องมีจิตสำนึก โดยปลูกฝังทุกส่วนของสังคม

ด้วยเหตุนี้จากการศึกษาความสัมพันธ์การสนับสนุนทางสังคมกับพฤติกรรมการเล่นพนันออนไลน์ของเด็กและเยาวชน สามารถสรุปพฤติกรรมการพนันของเยาวชนออก 3 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มเยาวชนที่ไม่เล่นการพนัน 2) กลุ่มเยาวชนที่เล่น/ติดการพนัน และ 3) กลุ่มเยาวชนที่เคยเล่นการพนัน ดังนี้

กลุ่มเยาวชนที่ลงพนันที่จากการศึกษาข้อมูลภาคสนาม ที่ไม่เล่นการพนัน พบว่า ลักษณะครอบครัวมีการดูแลเอาใจใส่จากพ่อแม่ผู้ปกครอง มีเวลาให้กับลูกๆ แม่จะต้องแข่งกับเวลาทำงานของตนเองก็ตามจนบางครั้งแทบจะไม่ค่อยมีเวลาให้กับลูก เนื่องจากบริบทการประกอบอาชีพของครอบครัวส่วนใหญ่จะกรีดยาง ซึ่งบางครอบครัวต้องทิ้งลูกๆ เพื่อไปทำงานในขณะที่ลูกกำลังนอน แต่เมื่อกลับมาแล้วพกับแม่จะทำหน้าที่ของตนเองอย่างไม่บกพร่อง เริ่มจากการรับประทานอาหารเย็นพร้อมกันซึ่งเป็นช่วงเวลาที่สำคัญที่ทุกคนจะอยู่พร้อมหน้าพร้อมตาหลังจากที่ต่างคนต่างแยกย้ายไปทำหน้าที่ของตนเอง การรับประทานอาหารพร้อมกันของครอบครัวนั้นนับเป็นกิจกรรมอย่างหนึ่งที่พ่อแม่ของเยาวชนใช้เป็นกระบวนการสร้างความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับลูกๆ จุดประสงค์ก็คือเพื่อให้ลูกๆ เห็นว่าพกับแม่คือบุคคลสำคัญของพวกเขา ซึ่งเยาวชนเหล่านี้เห็นว่าคนเราไม่ค่อยให้ความสำคัญกับเรื่องนี้ส่วนใหญ่พแม่มักจะรับประทานอาหารไม่พพร้อมกับลูกๆ ต่างคนต่างกิน หรือออกไปทานข้าวนอกบ้าน ความอบอุ่นบางส่วนจากพกับแม่จนหายไป

ในขณะที่โรงเรียนค่อนข้างเข้มแข็ง เนื่องจากเป็นโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม มีระบบการจัดการเรียนรู้ที่ควบคู่ระหว่างศาสนาและสามัญ ครูบุคลากรมีการให้ความรู้ทั้งในชั้นเรียนและนอกชั้นเรียน เห็นได้จากการเชิญคณาจารย์จากภายนอกมาให้ความรู้บรรยายอยู่อย่างต่อเนื่อง มีการร่วมกิจกรรมงานวิชาการเป็นประจำ ทำให้ใช้เวลาส่วนใหญ่ไปกับการเตรียมความพร้อม หลักละเอียดเรียนก็มีการเรียนพิเศษเพิ่มเติม เรียนอัลกุรอาน กลับจากเรียนก็จะอยู่กับครอบครัว ไม่ออกนอกบ้านหลัง 19.00 น. เนื่องจากอยู่ในยามวิกาล เกรงต่อความไม่ปลอดภัยของสถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่ ขณะเดียวกันโรงเรียนก็จะมีฝ่ายปกครองที่ดูแลนักเรียนอีกชั้นหนึ่ง โดยเฉพาะเรื่องของระเบียบวินัยในช่วงเวลาที่อยู่โรงเรียน ซึ่งหากทำผิดกฎกติกาที่ได้วางไว้ก็จะมีมาตรการในการลงโทษหรือเชิญผู้ปกครองมาพูดคุย

ส่วนเพื่อนที่คบหาส่วนใหญ่แล้วจะเป็นเพื่อนที่โรงเรียน กลุ่มเพื่อนที่คบหาส่วนใหญ่จะอยู่ภายใต้กรอบมุ่งเรื่องการเรียน ทำกิจกรรมที่โรงเรียนสรรหามาให้ มีบางที่ไปสมาคมกับเพื่อนๆ ต่างโรงเรียนใกล้บ้าน แต่ก็ใช้เวลา เช่น เวลาไปดูฟุตบอลสถานที่เดียวกัน แต่ก็ไม่ได้มีการเข้าไปยุ่งเกี่ยวพนันฟุตบอลตามเพื่อนแต่อย่างใด เนื่องจากดูเพื่อความสนุกและเพลิดเพลินเท่านั้น

ดังตัวอย่างผู้ให้สัมภาษณ์จากเยาวชนคนหนึ่งสะท้อนให้ฟังอย่างน่าเศร้าว่า “ผมอยู่และคลุกคลีอยู่กับสิ่งแวดล้อมที่มีการเล่นพนันตั้งแต่เด็กๆ เห็น เพื่อนบ้านเล่นการพนัน อาทิตี เล่น ปลาเก็ด โกตี(ไก่ชน) ชนวัว เตะฟุตบอลกินเงิน จึงซึ่มซึบ ได้เห็น และเรียนรู้ และสัมผัสการพนันเรื่อยๆ มา แต่โชคดีที่พแม่ได้พยายามส่งผมออกมาจากสิ่งแวดล้อมเดิมและได้เจอกับเพื่อนและสังคมใหม่ ทำให้ผมพลิกตัวเองให้กลับมาใช้ชีวิตที่หากไกลจากการพนันได้”

กลุ่มเยาวชนที่ลงพื้นที่จากการศึกษาข้อมูลภาคสนาม ที่เล่น/ติดการพนัน พบว่า ส่วนใหญ่ทั้งอยู่กับผู้ปกครอง และอยู่หอพัก แต่สาเหตุหลักๆมาจากการไม่ได้รับการเอาใจใส่ดูแลเท่าที่ควร ผู้ปกครองไม่มีเวลาดูแลเอาใจใส่บุตรหลาน ขาดความรักความอบอุ่น อยู่บ้านไม่มีความสุข จึงเลือกที่จะคบเพื่อนที่สามารถพาตนเองบรรลุสิ่งที่สนุก ความอยากรู้ อยากเห็น อยากลองชักชวนกันไปร้านอินเทอร์เน็ตต่างๆ พ่อแม่ไม่มีเวลาให้เลี้ยงลูกด้วยเงิน ขาดการให้คำปรึกษาข้อแนะนำ ขาดทักษะเรื่องการใช้จ่ายที่เหมาะสม ปล่อยปละละเลย ไม่มีการควบคุมดูแลการใช้อินเทอร์เน็ต โทรศัพท์มือถือ หรือเครื่องมือสื่อสารของบุตรหลาน ขณะที่บริเวณรอบๆชุมชนมีแหล่งล่อใจที่จะนำไปสู่การเล่นการพนัน สถานศึกษาบกพร่องในการดูแลนักเรียนอย่างจริงจัง ไม่รู้ว่านักเรียนคนไหนติดพนัน ไม่มีข้อมูลเยาวชนกลุ่มเสี่ยงชัดเจน การประสานงานระหว่างบ้านกับโรงเรียนต้องให้ความสำคัญเพิ่มมากขึ้น ฝ่ายปกครองของโรงเรียนไม่จัดทำข้อมูลนักเรียนที่มีพฤติกรรมเสี่ยง แหล่ง/สถานที่ที่เสี่ยงต่อการเข้าสู่แหล่งการพนัน ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ สามารถสรุปเยาวชนที่เริ่มจากการเล่นพนันและเข้าสู่วงจรการเล่นพนันออนไลน์ ดังนี้

- การเล่นเกมไฟแดง แหล่งแรกที่จะมีโอกาสนำไปสู่การเล่นพนันออนไลน์รูปแบบต่างๆ
- การเล่นเกมพนันแบบคาสีโน อาทิ บาคาร่า รูเล็ต แบล็กแจ็ก เกมไพ่ ล้วนแบบออนไลน์
- การเล่นเกมแบบเสี่ยงทายผล อาทิ การแข่งขันฟุตบอล เป็นที่น่ากลัวมากเนื่องจากนักเรียนสามารถเล่นพนันทายผลฟุตบอลผ่านโทรศัพท์มือถือที่สะดวกทุกๆสถานที่ด้วยระบบอินเทอร์เน็ต สามารถติดต่อกับเจ้ามือได้ผ่านระบบ (SMS)
- การเล่นเกมเอกซ์ช็อต บางรายหมดเงินหลักแสนบาท ที่น่ากลัวที่สุด คือ มีพ่อแม่ผู้ปกครองบางส่วนที่เข้าใจผิด คิดว่าบุตรหลานของตนเองอยู่ในสายตาตลอด มีพฤติกรรมที่ไม่ได้ผิดแปลกอะไรในสายตา ครอบครัวมีการดูแลเอาใจใส่เป็นอย่างดี มีฐานะค่อนข้างดี อยากรู้ทำอะไรก็ได้ แต่ภาพอีกมุมหนึ่งเขาคอนนั้นได้หลงผิด ติดเกมการพนันออนไลน์ หมดเงินกับการพนันหลักแสนบาท

อาจกล่าวได้ว่า ความง่ายในการเข้าสู่การพนันออนไลน์นั้น ผู้เล่นสามารถเข้าถึงช่องทางการเล่นพนันได้ง่ายสะดวกมากยิ่งขึ้นกว่าเดิม อาทิ การเล่นพนันผ่านเว็บไซต์ โทรศัพท์มือถือ การส่งข้อความ การเล่นพนันผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ โดยผู้เล่นสะดวกเล่นได้ไม่จำกัดสถานที่และเวลา แต่เดิมผู้เล่นต้องเดินทางไปยังสถานที่หรือบ่อนพนัน การสมัครเข้าเป็นสมาชิกผ่านเว็บไซต์ได้รับ Username password เพื่อเข้าสู่การเล่นสะดวกมากยิ่งขึ้น มีระบบการโอนเงินผ่านแบงก์กิ้งในโทรศัพท์มือถือ เป็นสังคมในยุคไร้พรมแดน

ดังการให้สัมภาษณ์จากเยาวชนคนหนึ่งว่า “ผลการเรียนของผมอยู่ในกลุ่มผลการเรียนที่ดี แต่ด้วยการที่ผมไปคบกลุ่มเพื่อนต่างโรงเรียนที่ชอบเล่นเกม ทำให้มีการชักชวนกันไปเล่นเกมต่างๆ สารพัด โดยเฉพาะเกม X-SHOT ที่ทำให้ผมติดและส่งผลกระทบหนักต่อผลการเรียน และสุดท้ายมันก็ทำให้ผมเข้าไปสู่วงการการพนันออนไลน์ เพราะสาเหตุจากการอยากรู้ อยากลองคลิกเข้าไปดูว่า Mwin88 คืออะไร และ Casino Online คืออะไร ผลสุดท้ายสนุก เพลิดเพลินกับการทดลองวางเงิน จนวางเงินจริง และได้เงินจริง จนสามารถซื้อโทรศัพท์ใหม่ ไอโฟนรุ่นใหม่ล่าสุด และสามารถพาเพื่อนในกลุ่มไปเลี้ยงฉลองบุฟเฟ่ต์ จนมารู้สึกที่รู้สึกตัวตัวเองติด มีเงินกับตัวไม่ได้จะเอาไปใส่บัญชีเพื่อวางพนันออนไลน์ ทั้งแทงบอล ไฟต่างๆ เป็นต้น บางทีได้เงินมากที่สุด 8,000 บาทต่อครั้ง แต่เวลาแพ้ จะแพ้ครั้งละ 500 ถึง 1,000 บาท และที่สำคัญการพนันออนไลน์ที่เล่นจะแพ้หรือชนะอยู่ที่ทักษะ พอผมเล่นนานๆจะทำให้รู้กัน หรือ วิธีการโกงอย่างฉลาด แต่เวลาผมเล่นมีทั้งแบบเดี่ยวและกลุ่ม แต่การเล่นแบบเดี่ยวจะชนะมากกว่า เพราะเวลาเล่นหมู่ มักจะบ้าจี้ตามเพื่อนวางเงินเยอะๆ จนแพ้หลายครั้ง รวมๆแล้วหมดเงินมากกว่า 100,000 บาท”

กลุ่มเยาวชนที่ลงพื้นที่จากการศึกษาข้อมูลภาคสนาม ที่เคยเล่นการพนัน กลุ่มเยาวชนที่เคยเล่นการพนัน พบว่า ลักษณะครอบครัวจะมีลักษณะคล้ายคลึงกับกลุ่มของเยาวชนที่เล่นการพนัน อาจแตกต่างตรงที่

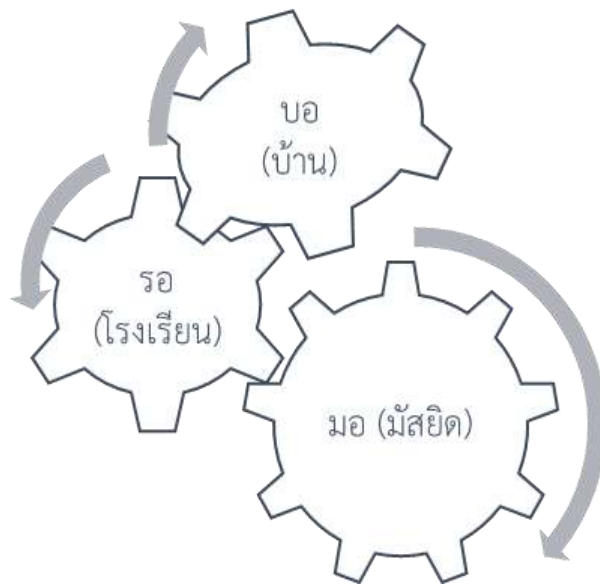
คิดได้ เพื่อนๆบอกว่าเป็นสิ่งที่ไม่ดี มีการคบเพื่อนที่อยู่ในกลุ่มรักการเรียน พยายามเลิกติดต่อกับเพื่อนกลุ่มเสี่ยง พ่อแม่ผู้ปกครองมีส่วนสำคัญที่ควรมีความรู้เรื่องเกมออนไลน์ต่างๆเช่นกัน ให้เขาคิดว่าเราคือเพื่อนคนหนึ่งที่สามารถปรึกษาได้ด้วยเช่นกัน ช่วยลูกเลือกเกมที่ควรเล่นไม่ควรเล่น จัดวินัยในการเล่นเป็นเวลา เพื่อไม่ให้เขาเข้าสู่วงจรเกมพนันออนไลน์ สำคัญมากคือการปูทางทำข้อตกลงกัน ซึ่งถ้าละเมิดสามารถลงโทษโดยลดเวลาในการเล่น ถ้าทำได้อาจเพิ่มเวลาให้บ้าง พยายามสอดแทรกและกระตุ้นให้เห็นถึงผลกระทบของการเล่นเกมที่มีผลเสียต่อตนเองและผู้อื่น

หลายคนที่มีปัญหาเรื่องติดการพนัน เกมพนันออนไลน์ แล้วคิดที่จะเลิกเล่นได้อย่างไร ลองทำมาหลายวิธีแต่ก็ยังไม่ได้ผลดีเท่าที่ควร อาจเลิกเล่นได้บ้างในบางวัน แต่พอมีเงินก็หันกลับไปเล่นอีกทุกที ทำให้เกิดการห่างเหินกับเพื่อนฝูง โดยเฉพาะกับครอบครัว ซึ่งมีตัวอย่างให้เห็นว่าถึงกับต้องบ้านแตกแยกทางกันไป เพราะการเสียการพนันนั้นจะสูญเสียทั้งหมดไม่ว่าจะเป็นบ้าน ที่ดิน รถยนต์ หรือแม้กระทั่งลูกและภรรยา ที่สำคัญอาจต้องเสียชีวิตด้วย เมื่อเป็นหนี้การพนันแล้วไม่มีเงินจ่าย ทางเจ้าหนี้ก็คงไม่ปล่อยไว้ เมื่อมาทวงถามหลายครั้งเข้าก็ต้องเกิดบันดาลโทษะเหมือนที่เคยเกิดขึ้นผ่านทางสื่อต่างๆมากมาย

หลายคนพยายามที่จะเลิกแต่ยังไม่ประสบผลสำเร็จ หลายคนกำลังมองหาวิธีที่จะเลิกแต่ก็ยังมองไม่เห็น บุคคลเหล่านี้เป็นบุคคลที่น่าสงสารที่ยังต้องวนเวียนอยู่ในสังคมการพนัน แต่ก็ยังเชื่อว่าในกลุ่มคนเหล่านี้ก็ยังมีหวังว่าสักวันต้องเลิกเล่นการพนันให้ได้ ซึ่งก็นับว่ายังดีกว่ากลุ่มที่ไม่คิดที่จะเลิกเล่นการพนัน มีคำแนะนำจากจิตแพทย์เกี่ยวกับการที่จะเลิกเล่นการพนันไว้อย่างน่าฟัง จึงได้นำมาให้เป็นของขวัญสำหรับผู้ที่ต้องการจะเลิกเล่นการพนัน แต่ยังไม่มีความหนทางได้อ่านเพื่อเป็นแนวทางในการตัดสินใจเลิกเล่นการพนัน เมื่ออ่านจบแล้วก็ขอให้ปฏิบัติ ทั้งนี้เชื่อแน่ว่าน่าจะเป็นหนทางสู่ความสำเร็จในเร็ววัน

ดังหนึ่งในตัวอย่างของสัมภาษณ์ของเยาวชน “ผมรู้สึกสำนึกผิด และอยากพิสูจน์ตัวเองให้พ่อรู้ว่าผมก็สามารถเลิกพนันได้ เพราะก่อนหน้านี้ผมได้ทำให้พ่อแม่เสียใจมามาก หลังจากตัดสินใจจะเลิก ก็ได้เริ่มอย่างจริงจังด้วยการหากิจกรรมทุกอย่างที่โรงเรียนมีทำ ร่วมด้วยเกือบทั้งหมด อาทิ การเล่นกีฬา ร่วมกิจกรรมค่ายภาคฤดูร้อน ร่วมชุมนุมต่างๆ จนทำให้ผมลืมคิดไปชั่วขณะหนึ่ง เพราะมุ่งแต่กิจกรรมที่ตนเองทำ ทำดีที่สุดผมก็สามารถหลุดจากวงจรเหล่านั้น” กล่าวได้ว่า กำลังใจของครอบครัวถือเป็นพลังพิเศษสุด ที่สามารถเปลี่ยนคนคนหนึ่งให้กลายเป็นคนที่สังคมต้องการได้

การวิจัย “การบูรณาการบ้าน โรงเรียน มัสยิด-บรม” ที่ได้ทำการศึกษาในประเด็นที่ผ่านมาเกี่ยวกับความสัมพันธ์การสนับสนุนทางสังคมกับพฤติกรรมการเล่นการพนันออนไลน์ของเด็กและเยาวชน ชี้ให้เห็นว่าโครงการวิจัย “การบูรณาการบ้าน โรงเรียน มัสยิด-บรม” พยายามต้องการนำเสนอให้เห็นถึงแหล่งของความสัมพันธ์ของการสนับสนุนทางสังคมเพื่อให้เป็นกลไกในการแก้ไขปัญหาการพนันออนไลน์ของเด็กและเยาวชน โดยได้มองถึง บทบาทของบ้านหรือครอบครัว โรงเรียน และมัสยิด ซึ่งเป็นตัวแทนสำคัญของชุมชนในการขับเคลื่อนและการขัดเกลาเด็กและเยาวชนให้เป็นบุคคลที่เป็นกำลังของชุมชนได้เติบโตอย่างสมบูรณ์มากที่สุด เพราะที่ผ่านมาพบว่า ปัญหาที่ทำให้เยาวชนติดการพนันออนไลน์ โดยหลักแล้วมาจากการขาดความร่วมมือกันป้องกันของชุมชน โดยเฉพาะชุมชนที่ต่างคนต่างอยู่ ขาดการช่วยกันเป็นหูเป็นตาในระดับภาคีเครือข่ายของชุมชน กล่าวคือ บทบาทของครอบครัวก็ทำหน้าที่ของตนเอง โรงเรียนก็ทำหน้าที่ของตนเอง และมัสยิดก็ทำหน้าที่ของตนเองเช่นกัน แต่ไม่เคยได้บูรณาการในการทำงานการขับเคลื่อนสังคม ซึ่งเป็นการสะท้อนถึงความอ่อนแอของระดับสถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา องค์กรศาสนา และชุมชนในการสร้างสังคมต้นแบบ เพื่อสร้างความเข้มแข็งจากรากหญ้าสู่ระดับนโยบาย และจะสามารถเป็นการสร้างชุมชนต้นแบบชุมชนเข้มแข็ง ในการแก้ปัญหาแบบยั่งยืนได้

ประเด็นที่ 2 สามารถสรุปและอภิปรายผลได้ดังต่อไปนี้

3. ผลการศึกษาแนวทางการป้องกันปัญหาการพนันด้วยทฤษฎีการสนับสนุนทางสังคม (Social support) สำหรับเด็กและเยาวชนมุสลิม

จากการศึกษาภาคสนามสัมภาษณ์เชิงลึก และสนทนากลุ่มในแต่ละส่วนที่เกี่ยวข้องกับ “การบูรณาการบ้าน โรงเรียน มัสยิด-บรม” เพื่อร่วมกันหาแนวทางในการป้องกันปัญหาการพนันออนไลน์ พบว่า แนวทางการป้องกันปัญหาการพนันออนไลน์ควรมีการทำงานร่วมกันภายใต้แนวคิดของการสร้างฐานความเข้มแข็งของจิตใจเยาวชน ดังที่ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่สะท้อนไว้ว่า การทำหน้าที่และบทบาทในแต่ละส่วนของ “การบูรณาการบ้าน โรงเรียน มัสยิด-บรม” นั้นจำเป็นต้องยึดถือแนวทางการขับเคลื่อนในรูปแบบของ “ฮาลาเกาะห์⁵” (การจัดการกลุ่มศึกษาเพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยยึดหลักการขัดเกลาตัวเองพร้อมด้วยการเชิญชวนผู้อื่นสู่ความดี เป็นกลุ่มศึกษาที่พัฒนาศักยภาพใน ด้านความคิด ความเข้าใจ เป็นต้น) เนื่องจาก “ฮาลาเกาะห์” ถือ

⁵ เป็นวงกลม สายเชือกและการผูกซึ่งมาจากรากศัพท์คำนามในภาษาอาหรับ (حلق) ฮะละกอ) และ (حلة) หะละเกาะฮ) และยังมี ความหมายว่า ความผูกพันและการเชื่อมโยงกันและกัน (Ahmad Warsan, 2002 : 290) และความหมาย หะละเกาะฮทางด้านวิชาการ หมายถึง การจัดการกลุ่มศึกษาอย่างเป็นระบบ ซึ่งเป็นกลุ่มที่มาจากการรวมตัวของหลาย ๆ คน จากบุคคลที่มีศรัทธามั่น เพื่อศึกษาเนื้อหาทางวิชาการและนำสู่การปฏิบัติที่ถูกต้องตามแบบฉบับครรลองของอิสลาม เป็นการช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการเข้าใจอิสลามมากขึ้น โดยยึดหลักการขัดเกลาตัวเองพร้อมด้วยการเชิญชวนผู้อื่นสู่ความดี เป็นกลุ่มศึกษาที่พัฒนา ศักยภาพใน ด้านความคิด ความเข้าใจ และการปฏิบัติรวมทั้งยังเป็นหน่วยย่อยที่ทำงาน และสนับสนุนกิจการงาน อิสลามร่วมกัน และที่สำคัญคือการเชิดชูและดำรงไว้ซึ่ง “กะลิมะฮะฮาดะฮ” ในวิถีการดำเนินชีวิต ดังนั้น หะละเกาะฮไม่ใช่เพียงแค่เป็นการพบปะพูดคุยแล้วแยกย้ายกลับมันเปรียบเสมือนอีกครอบครัว หนึ่งที่มีความรัก ความสามัคคีความเป็นพี่น้องความผูกพัน ความเสียสละ ความสนิทแน่นแฟ้นยิ่งกว่าการเป็นพี่น้องทางสายเลือดเสียอีก (Ahmad Habib Syaifei, 2012 : 1)

เป็นกลไกหนึ่งที่สำคัญสำหรับการขัดเกลาเยาวชนในรูปแบบที่โน้มน้าวจิตใจ ผ่านจิตสำนึกที่สามารถสร้างความตระหนักในความรับผิดชอบต่อบทบาทหน้าที่ในการดำเนินชีวิต ซึ่งที่ผ่านบทบาทหน้าที่ของ “บอროม” ต่างฝ่ายต่างทำหน้าที่ของตนเอง และมองว่าบทบาทที่กระทำอยู่นั้นเพียงพอแล้ว ส่วนที่เหลือเป็นเรื่องของคนอื่น หรือมองว่ามันไม่เกี่ยวข้องกับบทบาทของตนปล่อยให้บทบาทของครอบครัว หรือโยนความรับผิดชอบในการดูแลเด็กให้กับโรงเรียนแทน โดยบทบาทของแต่ละส่วนของ “การบูรณาการบ้าน โรงเรียน มัสยิด-บรรม” ยังปล่อยปะละเลยในการสานต่อการดูแล เช่น บทบาทของมัสยิดที่เป็นตัวแทนของชุมชนมองว่าการดูแลเด็กและเยาวชนเป็นหน้าที่ของพ่อแม่ของเขา หรือเป็นบทบาทของโรงเรียนที่ต้องดูแล แต่ไม่เคยมองกลับว่าเป็นหน้าที่ของทุกฝ่ายในชุมชนที่ต้องร่วมกันสอดส่องดูแลเด็กและเยาวชน สิ่งเหล่านี้เป็นการละเลยต่อความรับผิดชอบที่ในการดูแลอย่างเป็นระบบของการดำเนินชีวิตเด็กและเยาวชนที่จะก้าวสู่เป็นผู้ใหญ่ในอนาคต ซึ่งจากการศึกษาแนวทางการป้องกันปัญหาการพนันตามโมเดลของ “การบูรณาการบ้าน โรงเรียน มัสยิด-บรรม” พบว่าแนวทางการป้องกันในแต่ละส่วนมีบทบาทที่แตกต่างกัน ซึ่งในแต่ละส่วนสามารถขับเคลื่อนแนวทางการป้องกันดังรายละเอียดต่อไปนี้

การสนับสนุนทางสังคมของครอบครัว/บ้านต่อแนวทางการป้องกันปัญหาการพนันออนไลน์

การสนับสนุนจากบ้านต่อแนวทางการป้องกันการพนันออนไลน์ ซึ่งถือเป็นแนวทางการสนับสนุนที่มีความสัมพันธ์แบบไม่เป็นทางการ หรือเป็นการสนับสนุนจากแหล่งปฐมภูมิตามทฤษฎีการสนับสนุนทางสังคม ซึ่งจากการสัมภาษณ์เชิงลึก และสนทนากลุ่มในกลุ่มที่เป็นผู้ปกครอง เยาวชน และบุคคลที่เกี่ยวข้องพบว่า การสนับสนุนทางสังคมของครอบครัว/บ้าน จำเป็นต้องสร้างความสัมพันธ์ในลักษณะของการให้ความรัก ความเข้าใจ สร้างกิจกรรมกับลูกในลักษณะของความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกับความถี่หรือปริมาณ และความสัมพันธ์ที่เป็นคุณภาพ ภายใต้เงื่อนไข กติกาและข้อตกลงต่าง ๆ ในครอบครัว เนื่องจากเด็กและเยาวชนในแต่ละวันมีความต้องการในการดูแลที่แตกต่างกัน อย่างกรณีของเด็กที่อายุยังน้อยการสร้างความสัมพันธ์ให้เน้นในเรื่องของปริมาณของการมีกิจกรรมร่วมกันภายในบ้าน ในขณะที่กลุ่มเยาวชนควรเน้นความสัมพันธ์ภายในบ้านที่เป็นคุณภาพ เพราะกลุ่มวัยนี้มีความเป็นเหตุและผลของการสร้างกิจกรรม และความสัมพันธ์ภายในบ้าน ฉะนั้นจากการศึกษาการสนับสนุนทางสังคมของครอบครัว/บ้านต่อแนวทางการป้องกันปัญหาการพนันออนไลน์ จำเป็นต้องครอบคลุม 3 ประเด็นต่อไปนี้

1. กิจกรรมการเลี้ยงลูก

จากการศึกษาแนวทางในการป้องกันปัญหาการพนันออนไลน์ของเด็กและเยาวชน พบว่า การสนับสนุนจากสังคมของครอบครัว/บ้านจำเป็นต้องใช้เวลาในการเลี้ยงลูกผ่านกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในครอบครัว เพราะการมีกิจกรรมภายในครอบครัวถือเป็นการสร้างการเบี่ยงเบนความสนใจของลูกจากการเล่นเกมหรือการเล่นการพนันออนไลน์ สิ่งสำคัญของการสร้างกิจกรรมภายในครอบครัวเพื่อต้องการให้ลูกเกิดความผูกพัน เชื่อฟังพ่อแม่ผู้ปกครอง แนนอนว่าการสร้างความเบี่ยงเบนของลูกถือเป็นแนวทางการป้องกันที่ปลายเหตุ แต่อย่างไรแล้ว การสร้างกิจกรรมกับครอบครัวถือเป็นการสร้างความรักความผูกพันให้ลูกรับฟังเชื่อฟังพ่อแม่ ซึ่งกิจกรรมที่ควรเกิดขึ้นภายในบ้านไม่จำเป็นต้องหากิจกรรมที่พิเศษหรือต้องมีการกำหนดเป็นลำดับขั้น แต่ควรออกแบบกิจกรรมในวิถีชีวิตประจำวันของครอบครัว โดยในแต่ละครอบครัวอาจจะไม่ต้องมีกิจกรรมที่เหมือนกัน เนื่องจากในแต่ละบริบทครอบครัว/บ้านแตกต่างกันออกไป เช่น กิจกรรมที่จำเป็นต้องทำร่วมกันภายในครอบครัว คือ การร่วมกันทานอาหารร่วมกันอย่างน้อยวันละ 1 มื้อ การละหมาดร่วมกันในครอบครัว การทำ “ฮาลาเกาะห์” ในช่วงเวลาตอนค่ำหลังจากที่พ่อแม่เสร็จจากที่ทำงาน เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ล้วนแล้วเป็นเครื่องมือของการขัดเกลาเด็กและเยาวชนภายในครอบครัว เพราะกิจกรรมดังกล่าวเป็นการแลกเปลี่ยน

ความคิด ความเข้าใจระหว่างคนที่เป็นลูกและผู้เป็นผู้นำครอบครัว และเป็นวิถีชีวิตประจำวันทีครอบครัวจำเป็นต้องดำเนินการอยู่

จากการสัมภาษณ์กับกลุ่มที่เกี่ยวข้องพบว่า ปัญหาหลักของของเด็กและเยาวชนที่ติดเกมจนนำไปสู่การพนันออนไลน์ไม่เพียงเฉพาะครอบครัวที่มีฐานะยากจน แต่ส่วนใหญ่กลับพบว่าครอบครัวที่มีฐานะทางสังคม และเศรษฐกิจที่เพียบพร้อมมากกว่า เนื่องจากครอบครัวส่วนใหญ่ไม่ค่อยมีเวลาในการร่วมกิจกรรมกับลูก ๆ ประกอบกับมีฐานะทางเศรษฐกิจที่พร้อมสนับสนุนให้กับลูก เช่น เครื่องโทรศัพท์ทีราคาแพง ๆ ดังเสียงสะท้อนของกลุ่มเด็กและเยาวชนไว้ว่า

“คนที่ติดเกม และการพนันออนไลน์ ส่วนใหญ่ก็เป็นคนที่มีฐานะทีดีในระดับหนึ่ง”

(สัมภาษณ์เยาวชน, เมื่อวันที่ 12/10/2563)

ทั้งนี้ การดำเนินวิถีชีวิตประจำวัน คงไม่อาจจะปฏิเสธการใช้โทรศัพท์ได้ เนื่องจากโทรศัพท์ถือเป็นปัจจัยหนึ่งการดำเนินวิถีชีวิต ประเด็นสำคัญของการใช้อย่างไรให้เกิดผลประโยชน์มากที่สุด และไม่ก่อให้เกิดผลเสียกับเด็กและเยาวชนในการใช้เทคโนโลยีหรือโทรศัพท์มือถือ ซึ่งจากการสะท้อนของผู้ปกครองและบุคคลที่เกี่ยวข้อง เช่น กลุ่มนักวิชาการ และกลุ่มที่ใช้สื่อ มองว่าในฐนาระบบบาทของบ้านทีมีพ่อแม่เป็นคนดูแลภายใต้ข้อจำกัดมากมายในเรื่องของเวลา สิ่งสำคัญต่อการป้องกันการพนันออนไลน์สำคัญถูกหลนภายในบ้านคือครอบครัวจำเป็นต้องมีกิจกรรมในการเลี้ยงลูก ซึ่งในแต่ละครอบครัวอาจจะออกแบบกิจกรรมทีแตกต่างกันออกไปขึ้นอยู่กับแต่ละบริบท และข้อจำกัดของครอบครัว สิ่งสำคัญของการออกแบบกิจกรรมภายในครอบครัวจากการสะท้อนผลการศึกษาจากพื้นที่ พบว่า กิจกรรมในการเลี้ยงลูกในแต่ละวัย ควรออกแบบกิจกรรมทีแตกต่างกัน กล่าวคือ

1) กิจกรรมสำหรับลูกเล็ก ควรออกแบบกิจกรรมทีเน้นในด้านปริมาณหรือความถี่ของการมีกิจกรรม เนื่องจาก ในกลุ่มเด็กเล็กความต้องการของเขา คือ การให้เวลา ให้ความรัก และแสดงให้ลูกเห็นว่าพ่อแม่สามารถอยู่ร่วมกับเขาได้ตลอดเวลา

2) กิจกรรมสำหรับลูกโต ควรออกแบบกิจกรรมทีเน้นในด้านคุณภาพ เช่น กิจกรรมทีสามารถให้เด็กหรือลูกสามารถคิดวิเคราะห์ได้ด้วยตนเองได้ เราในฐานะทีเป็นครอบครัวควรทำหน้าที่ในฐานะเป็นพี่เลี้ยง ให้คำปรึกษาในทุกด้าน ซึ่งกิจกรรมทีออกแบบอาจจะไม่เน้นความถี่แต่ควรดูแลผลลัพธ์ทีเกิดขึ้นมากกว่า

สอดคล้องกับงานของยูวตี พงษ์สาระนันท์กุล และ สุตาภรณ์ พยัคฆเรื่อน (2559) โดยได้ชี้ให้เห็นว่ากิจกรรมในการพัฒนาลูกมี 3 องค์ประกอบกล่าวคือ 1) การให้เวลา ในการทำกิจกรรมทีเด็กสนใจร่วมกันกับพ่อแม่ เช่น การเล่น อ่านหนังสือ การพูดคุยซักถามสิ่งทีเด็กได้พบเห็น ด้วยการตั้งคำถามปลายเปิดกระตุ้น ให้เด็กคิดหาคำตอบ 2) การให้โอกาส เป็นการสร้างโอกาสให้เด็กได้แสดงความสามารถของตนเอง ด้วยการทำกิจกรรมร่วมกันกับบิดามารดาหรือผู้ดูแล ชักชวนให้เด็กได้ช่วยเหลือตนเองในกิจวัตรประจำวัน ฝึกให้ช่วยทำงานบ้าน พร้อมกับมอบหมายหน้าที่ง่าย ๆ ในชีวิตประจำวัน เช่น กวาดบ้าน รดน้ำต้นไม้ และ3) การให้แรงเสริมทางบวกเป็นการทำ ให้เด็กเกิดความภูมิใจ พร้อมกับพูดชื่นชมเมื่อเด็กปฏิบัติได้ถูกต้องเหมาะสม เมื่อเด็กทำงานได้สำเร็จ เด็กเกิดความภาคภูมิใจและเห็นคุณค่าในตนเอง อันจะเป็นพื้นฐานสำคัญทีจะส่งผลต่อความสำเร็จในอนาคต

2. สร้างกติกา/เงื่อนไข

จากการศึกษาพบว่า การสร้างกติกาและเงื่อนไขของการใช้เทคโนโลยีหรือโทรศัพท์มือถือ เป็นอีกแนวทางหนึ่งในการแก้ไขปัญหาการพนันออนไลน์ของเด็กและเยาวชน เนื่องจากการใช้มาตรการการห้ามหรือควบคุมอย่างเด็ดขาดภายใต้บริบททีความเป็นสมัยใหม่เข้ามาสู่ครอบครัวอาจจะไม่สามารถเป็นแนวทางในการป้องกันปัญหาการพนันออนไลน์ได้โดยเฉพาะในกลุ่มเด็กและเยาวชน การสร้างกติกาและเงื่อนไขในการใช้จึง

มีความสำคัญต่อการรับรู้และเท่าทันในการใช้โทรศัพท์มือถืออย่างชาญฉลาด และผู้ปกครองก็สามารถที่จะเข้าถึงในตัวลูกได้ว่า การใช้โทรศัพท์ของลูกนั้นใช้ในแนวทางไหนบ้าง อะไรบ้างที่ผู้ปกครองจำเป็นต้องระมัดระวังต่อการใช้โทรศัพท์มือถือของลูก จากการลงพื้นที่ภาคสนามพบว่า ปัญหาหลักของการใช้โทรศัพท์มือถือของลูกอันเนื่องมาจากพ่อแม่ไม่ได้มีการวางกฎเกณฑ์ในการเล่น การเรียนสำหรับลูก ประกอบกับพ่อแม่เองก็เป็นตัวอย่างของการใช้โทรศัพท์มือถือให้กับลูก โดยไม่ได้อธิบายวิธีการหรือรูปแบบการเล่นอย่างสร้างสรรค์ สิ่งที่ที่เป็นข้อค้นพบจากสนามโดยที่พ่อแม่และเลยต่อหน้าที่ในการดูแลลูก กล่าวคือ

“พ่อแม่ผู้ปกครองไม่รู้ว่าลูกเล่นอะไรในโทรศัพท์ ทำให้ลูกรู้เท่าไม่ถึงการณ์ต่อการเล่นเกมจนนำไปสู่การติดพนันออนไลน์ โดยที่พ่อแม่หลงผิดคิดไปเองว่าคงไม่เป็นอะไรหรอก ลูกแค่เล่นโทรศัพท์ไม่ได้ติดยาเสพติดเหมือนคนอื่นเขา”

(สัมภาษณ์ครู, เมื่อวันที่ 10/10/2563)

“การที่บุตรหลานเล่นโทรศัพท์ เล่นเกมจากโซเชียลมีเดีย คิดว่าไม่เป็นอะไร พึ่งทราบว่าเป็นเกมที่เด็กเล่นนั้น สามารถนำไปสู่การเล่นการพนันออนไลน์ได้”

(สัมภาษณ์ครู, เมื่อวันที่ 12/10/2563)

จากข้อค้นพบดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า พ่อแม่ผู้ปกครองจำเป็นต้องให้ความสำคัญในการเลี้ยงลูกให้เพิ่มมากขึ้นทั้งในเรื่องของเวลา ความใส่ใจ เพราะการพนันออนไลน์เป็นปัญหาที่มักจะมองข้าม จนไม่สามารถรับรู้ได้เลยว่าใครเป็นคนติด หรือเล่นการพนันออนไลน์ แม้กระทั่งคนใกล้ชิด เช่น พ่อแม่ที่อยู่ในบ้านเดียวกัน ประเด็นเหล่านี้ พ่อแม่ควรมีการสร้างกติการ่วมกันในเล่นโทรศัพท์ของลูก หรืออาจจะแบ่งช่วงเวลาของครอบครัวว่าเป็นเวลาใดเป็นเวลาส่วนตนของครอบครัว และเวลาใดเป็นเวลาส่วนตัว หรือในกรณีที่เป็นลูกเล็ก อาจจะมีการกำหนดระยะเวลาในการเล่น โดยให้เวลาเล่นครั้งละไม่เกิน 30 นาที หรือการเล่นโทรศัพท์ของลูกให้อยู่ในสายตาของพ่อแม่ตลอดเวลา หรือพ่อแม่เล่นหรือใช้โทรศัพท์ไปพร้อม ๆ กับลูกเพื่อจะได้เป็นการสอน และเรียนรู้ไปด้วยกันอย่างสร้างสรรค์ ดังคำกล่าวของผู้ให้ข้อมูลไว้ว่า

“พ่อแม่ควรวางกฎ กติกา ในการใช้เทคโนโลยี เช่น เล่น 1 ชั่วโมง/วัน หรือให้เล่นได้แต่อยู่ในสายตา หรือร่วมเล่นด้วยกับลูก เพราะปัจจุบันสมาร์ตโฟนถือเป็นปัจจัย 5 ของเยาวชนไปแล้ว”

(สัมภาษณ์นักวิชาการ, เมื่อวันที่ 20/10/2563)

“ควรจำกัดเวลาในการเล่นสมาร์ตโฟนให้กับลูก ขณะเดียวกัน บางครั้งควรนั่งเล่นร่วมกับลูกด้วย”

(สัมภาษณ์นักวิชาการ, เมื่อวันที่ 20/10/2563)

การใช้โทรศัพท์ในปัจจุบันถือเป็นปัจจัยที่ 5 ซึ่งไม่สามารถขาดได้ เนื่องจากปัจจุบันพบว่า โทรศัพท์มือถือเป็นเครื่องมือการสื่อสารที่มีบทบาทสำคัญในการดำรงชีวิตของผู้คนในยุคสมัยใหม่ แต่ขณะเดียวกันหากแต่เด็กและเยาวชนรู้เท่าไม่ถึงการณ์ต่อการใช้โทรศัพท์มือถือ ก็อาจจะภัยอันตรายที่แฝงมาจากโทรศัพท์มือถือ ซึ่งส่งผลกระทบต่อโดยตรงกับผู้ใช้นั้น การใช้โทรศัพท์มือถือสำหรับเด็กและเยาวชน พ่อแม่ต้องมีการสร้างกฎกติกา และเงื่อนไขในการเล่น เพราะในยุคปัจจุบันการห้ามเล่น หรือใช้โทรศัพท์มือถืออาจไม่ใช่แนวทางที่ดีเท่าที่ควร

3. การสร้างความสัมพันธ์ภายในบ้าน

จากการศึกษาในประเด็นแนวทางในการป้องกันปัญหาการพนันออนไลน์ของเด็กและเยาวชน พบว่าการสร้างความสัมพันธ์ภายในครอบครัวถือเป็นอีกแนวทางหนึ่งของการแก้ปัญหาประเด็นเหล่านี้ เพราะที่ผ่าน

มากลับพบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่ กับลูกเริ่มห่างหายไปและเฉื่อยชาลง ทั้งในเรื่องการสื่อสาร การพูดคุย การสอบถามสารทุกข์สุขของลูกและพ่อแม่กลับไม่เกิดขึ้นในครอบครัว โดยเฉพาะในกลุ่มเด็กโต จากการสะท้อนของพื้นที่ภาคสนามพบว่า ประเด็นในด้านความสัมพันธ์ของครอบครัวเมื่อลูกเติบโตขึ้น ความสัมพันธ์ภายในครอบครัวไม่ค่อยเกิดขึ้น ดังเสียงสะท้อนของผู้นำศาสนาไว้ว่า

“พ่อแม่ไม่มีเวลาให้ ปล่อยให้อยู่กับยาย ส่งเงินให้อย่างเดียว อยู่ในกำมือของยาย ซึ่งยายเองก็ไม่ว่าตนเองเล่นอะไร มีอะไรในโทรศัพท์ รู้เพียงว่าเล่นโทรศัพท์”

(สัมภาษณ์ผู้นำศาสนา, เมื่อวันที่ 22/10/2563)

ประกอบกับพ่อแม่เองก็มีข้อจำกัดในเรื่องของเวลาที่ต้องทำงานจนในบางครั้งอาจจะไม่ทันให้เห็นหน้าลูกของตนเองเลย เพราะต้องออกไปทำงานตอนตี 4 แล้วกลับมาอีกครั้งช่วงค่ำ การสื่อสารพูดคุยกับลูกใช้วิธีการเขียนในกระดาษ และวางบนตู้เย็นพร้อม ๆ กับเงินค่าเล่าเรียนในแต่ละวัน สิ่งเหล่านี้เด็กเองไม่ได้สัมผัสถึงความอบอุ่นของครอบครัวที่พ่อแม่ให้ ดังที่อัครสรรา สถาพรวงษา (2551) สะท้อนให้เห็นว่าปัญหาเด็กและเยาวชนที่เกิดขึ้นส่วนหนึ่งมาจากการที่ครอบครัวละเลยไม่ให้ความสำคัญกับการดูแลลูกหลานทำให้พวกเขาประสบชีวิตด้วยการเสเพลออกมารวมกลุ่มกับเพื่อนจนเกิดพฤติกรรมที่ไม่ถูกต้อง พ่อแม่จึงควรให้ความอบอุ่นแก่เด็ก เปิดโอกาสในการพูดคุยกัน ดูแลอย่างใกล้ชิด ประเด็นที่พ่อแม่มักยกมาอ้างว่าต้องทำงานไม่มีเวลาดูแลลูกเป็นเรื่องที่ไม่เป็นธรรมการอ้างว่าไม่มีเวลาจึงเหมือนเป็นการผลักภาระความรับผิดชอบให้สังคมฝ่ายเดียว หากพ่อแม่จัดแบ่งเวลาให้ดีและมีเวลาให้กับลูกมากขึ้น เชื่อว่าจะเป็นการเกราะป้องกันประการหนึ่งที่จะทำให้เด็กรู้สึกอบอุ่น เมื่อจะทำสิ่งใดก็จะมีสตินึกถึงพ่อแม่เป็นที่ตั้งเสมอ

แน่นอนว่าประเด็นเหล่านี้อาจจะไม่ได้เป็นประเด็นของคนส่วนใหญ่ในครอบครัว แต่สำหรับแนวทางในการแก้การพนันออนไลน์จำเป็นต้องสร้างความเข้าใจร่วมกัน เพื่อให้เกิดความสัมพันธ์ร่วมกันภายในครอบครัว สิ่งที่เป็นแนวทางของการป้องกันการพนันออนไลน์นอกจากประเด็นดังกล่าวแล้วข้างต้น การสร้างความอบอุ่น การใส่ใจดูแลลูกถือเป็นแนวทางที่สำคัญต่อครอบครัวพึงมีและปฏิบัติร่วมกันอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งเดชา ศิริเจริญ (2554) ได้ชี้ให้เห็นว่าครอบครัวเป็นหน่วยสังคมที่เล็กที่สุด แต่มีอิทธิพลยิ่งใหญ่ที่สุดต่อพฤติกรรมของเด็กที่จะตามมาในอนาคต และเป็นสถาบันแห่งแรกที่เด็กมีความผูกพันอย่างใกล้ชิดในเบื้องต้นของชีวิตอิทธิพลของครอบครัว จึงมีผลโดยตรงต่อการพัฒนาบุคลิกของเด็กทั้งกายและใจ ครอบครัวเป็นสถาบันแห่งแรกที่สร้างนิสัยความคิด ความเชื่อถือค่านิยมและทัศนคติ

การสนับสนุนจากครอบครัวจากแนวคิดของ House (1985) ว่าเป็นส่วนหนึ่งของการสนับสนุนทางสังคมที่เป็นแหล่งสนับสนุนปฐมภูมิอันเป็นพื้นฐานที่สำคัญของชีวิตเพราะครอบครัวเป็นกลุ่มที่มีความผูกพันกันตามธรรมชาติ มีความผูกพันทางอารมณ์และจิตใจมีทัศนคติ และพฤติกรรมที่ช่วยกระตุ้นส่งเสริมให้มีการดำเนินชีวิตร่วมกันเป็นแหล่งให้คำปรึกษารวมทั้งมีการพึ่งพิงกันทางเศรษฐกิจสังคม และการปฏิบัติหน้าที่ และมีลักษณะไม่เป็นทางการ ทำให้บุคคลมีความใกล้ชิดสนิทสนม มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันมีคนคอยรับฟังให้คำปรึกษาและคอยช่วยเหลือกันและกันการสนับสนุนจากครอบครัวจึงเป็นแหล่งสนับสนุนทางสังคมแห่งแรกที่บุคคลได้รับด้วยความเต็มใจโดยไม่มีข้อต่อรอง เช่นเดียวกับ (ฉัตรการณ ษยุตสาธ, 2557) กิจการสนับสนุนจากครอบครัว หมายถึง การที่สมาชิกในครอบครัวคอยช่วยเหลือกันทั้งในด้านของการเงินและจิตใจกล่าวคือคอยให้ทุนสนับสนุนจนเจ้ากันมีความผูกพันกันคอยดูแลเอาใจใส่ เกื้อกูลซึ่งกันและกันให้คำปรึกษาให้กำลังใจกันและให้การยอมรับกันโดยปราศจากเงื่อนไข

กลไกการขับเคลื่อนแรงสนับสนุนทางสังคมของครอบครัว/บ้านต่อแนวทางการป้องกันการพนันออนไลน์

สำหรับประเด็นดังกล่าวข้างต้นถือเป็นการสนับสนุนทางสังคมของครอบครัวต่อแนวทางการป้องกันปัญหาการพนันออนไลน์อย่างเห็นได้ชัดซึ่งเป็นข้อค้นพบจากการลงพื้นที่ภาคสนาม ซึ่งเกิดคำถามต่อมาจากการศึกษาที่พบใน 3 ประเด็นดังกล่าวว่าจะสามารถขับเคลื่อนได้อย่างไร รูปแบบใดภายใต้ข้อจำกัดต่าง ๆ ของครอบครัวหรือบ้าน เพื่อให้ได้มาซึ่งแนวทางในการขับเคลื่อนต่อประเด็นที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการป้องกันการพนันออนไลน์สำหรับเด็กและเยาวชนอย่างยั่งยืน

จากการสนทนากลุ่มกับผู้ที่เกี่ยวข้องในการวิจัย พบว่า กลไกที่จะสามารถขับเคลื่อนได้สำหรับแรงสนับสนุนทางสังคมของครอบครัวคือ การทำ “ฮาลาเกาะฮ์” (กลุ่มศึกษา) ภายในครอบครัวหรือบ้าน โดยมีพ่อเป็นมุร้อบปี (พี่เลี้ยงกลุ่ม) ในการขับเคลื่อนกระบวนการทำฮาลาเกาะฮ์ภายในบ้าน เพราะจุดมุ่งหมายของการทำฮาลาเกาะฮ์เพื่อต้องการให้เกิดการขับเคลื่อนความสัมพันธ์ การสร้างกฎระเบียบวิจัย โดยแนวทางของศาสนาเป็นแกนหลักของการขับเคลื่อน ซึ่งกระบวนการของฮาลาเกาะฮ์ถือเป็นการพัฒนาขับเคลื่อนบุคคลในระดับปัจเจกภายในกลุ่มเดียวกันที่สามารถพูดคุยได้ทุกเรื่อง ไม่ใช่เฉพาะในเรื่องของศาสนาอิสลาม แต่รวมถึงการมีส่วนร่วมในการทำงาน การแลกเปลี่ยนการเป็นผู้นำ และผู้ตาม Ya'qob Muhammad Husin (2008) ได้กล่าวไว้ว่า การทำฮาลาเกาะฮ์ เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่แท้จริงและชัดเจนเกี่ยวกับอิสลามแก่สมาชิก เพื่อให้สมาชิกได้ใช้ความรู้มาปฏิบัติในชีวิตประจำวันและแก้ปัญหาเกี่ยวกับศาสนาเบื้องต้น พร้อมทั้งเป็นการยกระดับวิถีชีวิตสู่การดำเนินชีวิตตามวิถีอิสลาม สร้างความผูกพันอย่างแน่นแฟ้น และความเข้มแข็งที่มั่นคงของความเป็นพี่น้องและการปลูกฝังเกี่ยวกับการทำงานเป็นกลุ่ม

ฉะนั้นครอบครัวนับว่ามีส่วนสำคัญในการช่วยเหลือแก้ไข ป้องกันปัญหาการพนันออนไลน์ โดยให้พ่อแม่จัดวางตำแหน่งแห่งที่ในรูปแบบใหม่ในการเลี้ยงลูกในยุคปัจจุบัน คือ ให้ความเข้าใจ ให้อภัย หลีกเลี่ยงการบ่น และไม่จับผิด เพื่อให้ลูกที่มีปัญหา รู้สึกปลอดภัย ได้รับความรู้เรื่องราวต่าง ๆ โดยไม่มีอคติผ่านกิจกรรมการทำฮาลาเกาะฮ์ พร้อมผลักดันให้ลูกที่ติดการพนันเกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีภายใต้ความสัมพันธ์ที่ครอบครัวคอยให้กำลังใจ มีความเข้าใจ และมีกฎระเบียบที่วางไว้ร่วมกันของครอบครัว

การสนับสนุนทางสังคมของสถาบันการศึกษา/โรงเรียนต่อแนวทางการป้องกันปัญหาการพนันออนไลน์

การสนับสนุนจากโรงเรียนต่อแนวทางการป้องกันปัญหาการพนันออนไลน์ ถือเป็นแนวทางการสนับสนุนที่มีลักษณะความสัมพันธ์ที่เป็นทางการเช่นเดียวกับการสนับสนุนจากมัสยิด หรือเป็นการสนับสนุนจากแหล่งทุติยภูมิที่ผ่านสถาบันการศึกษาเป็นหลัก ซึ่งเป็นสถาบันที่มีโครงสร้างบริหารจัดการให้ชัดเจน มีกฎระเบียบของสถาบันในการควบคุมและดูแลเด็กเยาวชนในโรงเรียนให้ดำเนินอยู่ภายใต้ระเบียบที่วางไว้ การสนับสนุนทางสังคมของโรงเรียนถือเป็นหัวใจสำคัญของการป้องกันปัญหาการพนันออนไลน์ เนื่องจากสังคมรอบข้างส่วนใหญ่มีลักษณะที่เหมือนกันในการเผชิญปัญหา อุปสรรค และแนวทางในการรับมือภายใต้บทบาทของโรงเรียนในการดูแล จากการสัมภาษณ์เชิงลึก และสนทนากลุ่มครู ผู้บริหาร และนักเรียน ต่อแนวทางในการป้องกันปัญหาการพนันออนไลน์พบว่า ประเด็นที่ควรคำนึงถึงแนวทางในการแก้ปัญหาการพนันออนไลน์สำหรับเด็กเยาวชนในโรงเรียน คือโรงเรียนจำเป็นต้องสร้างกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดการเบี่ยงเบน เช่น การมีกิจกรรมในโรงเรียน การสนับสนุนกิจกรรมภายนอกโรงเรียน การเข้ามาของบุคคลภายนอก นอกจากนี้ควรมีการปลูกฝังทางด้านการเรียนรู้ที่เท่าทัน โดยเฉพาะในการเรียนการสอนอิสลามศึกษาที่จำเป็นต้องเท่าทันสื่อ และการสอนในเชิงบูรณาการอิสลาม ดังรายละเอียดของข้อค้นพบต่อไปนี้

1. การสร้างกิจกรรมในโรงเรียน

จากการศึกษาพบว่า การสร้างกิจกรรมภายในโรงเรียนคือแนวทางที่ดีที่สุดสำหรับการพัฒนาเด็กและเยาวชน เนื่องจากเป็นวิธีการหนึ่งของการส่งเสริมการเรียนรู้ท่ามกลางความสนุกสนานแก่นักเรียน และยังเป็น การเปิดโอกาสที่ดีสำหรับนักเรียนต่อการแสดงกิจกรรม ความสามารถในการพัฒนาทักษะด้านสังคม การทำงานร่วมกับผู้อื่น และการกระตุ้นให้กล้าแสดงออก สิ่งเหล่านี้ถือเป็นกิจกรรมที่สร้างสรรค์สำหรับเด็กนักเรียน และสามารถสร้างการเบี่ยงเบนต่อเรื่องที่เกี่ยวข้องกับอบายมุข เช่น การพนัน ยาเสพติด เพราะเมื่อเด็กนักเรียนสามารถหากิจกรรมที่ทดแทนในเรื่องการใช้โทรศัพท์แล้ว การเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับการเล่นเกม การพนันก็จะไม่เกิดขึ้น

“เราในฐานะครู ต้องสร้างเด็กให้สนใจในเรื่องอื่น ๆ ที่ไม่เกี่ยวข้องกับโทรศัพท์ เพราะในโทรศัพท์สำหรับเด็กนั้น มีโทษมากกว่าผลดี”

(สัมภาษณ์ครู, 4/11/2563)

สำหรับการสร้างกิจกรรมให้กับนักเรียนเป็นการเปิดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับความต้องการของเยาวชน ซึ่งจากการศึกษาพบว่า การดำเนินกิจกรรมในโรงเรียนควรให้เน้นพร้อม ๆ กับการเรียนรู้ในชั้นเรียน ยิ่งในโรงเรียนที่อยู่ในเมือง หรือโรงเรียนที่อยู่ในชุมชนเมืองยิ่งควรให้มีกิจกรรมที่มาก ๆ เพราะสิ่งที่พ่อแม่และชุมชนคาดหวังอย่างมากคือ การขัดเกลาเด็กและเยาวชนในโรงเรียน เนื่องจากพ่อแม่ หรือชุมชนในเมืองมีบทบาทน้อยต่อการดูแลลูกเพราะมีข้อจำกัดในเรื่องของเวลาในการทำงาน

“เราในฐานะพ่อแม่ ถ้าลูกไปอยู่ที่โรงเรียนแล้วรู้สึกสบายใจ และให้อยู่ที่โรงเรียนนานที่สุด เพราะถ้าเขากลับมาก็จะเล่นแต่โทรศัพท์”

(สัมภาษณ์ผู้ปกครอง, 4/11/2563)

สอดคล้องกับกรมสุขภาพจิต (2561) ที่ได้นำเสนอในประเด็นการป้องกันปัญหาการพนันสำหรับเด็กและเยาวชนไว้คือ การยืดระยะเวลาอยากเล่นออกไป และการสร้างความเบี่ยงเบนความสนใจไปทำกิจกรรมอื่น ๆ เช่น ออกกำลังกาย ทำงานอดิเรก หารายได้เสริม ทำกิจกรรมร่วมกับครอบครัว โรงเรียน

2. สนับสนุนกิจกรรมภายนอก

จากการศึกษาพบว่า นอกจากการสร้างกิจกรรมภายในโรงเรียนแล้ว การสนับสนุนกิจกรรมภายนอกสำหรับนักเรียนก็มีความสำคัญไม่น้อย เนื่องจากเป็นการสร้างโอกาสในการเรียนรู้อีกมุมมองหนึ่งสำหรับนักเรียน เพราะเขาสามารถที่จะสร้างเครือข่าย และการทำกิจกรรมจากภายนอกมาปรับใช้ในโรงเรียนได้ จากการสะท้อนของกลุ่มเยาวชนที่เคยติดการพนันออนไลน์ พบว่า เดิมตนเองเคยเล่นการพนันออนไลน์ และติด แต่เมื่อได้มีกิจกรรมภายนอกโรงเรียน ได้เจอกับรุ่นพี่ต่างโรงเรียน และรุ่นพี่ในมหาวิทยาลัยสามารถทำให้ตนเองตัดสินใจเลิกเล่นการพนันออนไลน์ได้ ด้วยกระบวนการกิจกรรมที่พี่ ๆ ต่างโรงเรียน

“กิจกรรมเยาวชน (พิศยาตุ๋ลฮัก) สามารถสร้างความเบี่ยงเบนความสนใจจากการเล่นพนันออนไลน์ได้ โดยที่เราได้พบเจอ พูดคุย ทำกิจกรรมฮาลาเกาะห์ทุก ๆ เดือน และภายในกิจกรรมก็มีการแลกเปลี่ยนทั้งการดำเนินชีวิตปัญหาต่าง ๆ ที่พบเจอ จนสามารถตัดสินใจเลิกพนันออนไลน์ในปัจจุบัน”

(สัมภาษณ์นักเรียน, 15/11/2563)

สิ่งเหล่านี้ถือเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญ ที่ทำให้เยาวชนสามารถตัดสินใจเองได้ ฉะนั้นการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียน คือการสร้างกิจกรรมที่เด็กและเยาวชนสามารถมีไอดี ในการดำเนินการได้ตนเอง โดยให้ทางโรงเรียนค่อยสนับสนุนในทุกด้าน แล้วจะทำให้เห็นบทบาทและความสามารถของนักเรียนในแต่ละคน

3. การมีส่วนร่วมจะบุคคลภายนอก

จากการศึกษาพบว่า โรงเรียนในฐานะที่เป็นองค์กรทางด้านการสร้างองค์ความรู้แก่นักเรียน จำเป็นต้องมีการสร้างเครือข่ายจากบุคคลภายนอกเข้ามาให้ความรู้ ความเข้าใจโรประเด็นใหม่ ๆ ในสังคม เช่น นักวิชาการที่เชี่ยวชาญในแต่ละด้านมาให้ความรู้ ความกระจ่างต่อข้อจำกัดของโรงเรียน อีกทั้งยังทำให้นักเรียน มีความตื่นตัว เกินความตระตุนในการเรียนรู้อีกด้วย ดังเสียงสะท้อนของเยาวชนในโรงเรียนไว้ว่า

“ที่ผ่านมาทางโรงเรียนมีการเชิญวิทยากรที่จบจากต่างประเทศมาบรรยายเรื่อง วิทยุกับการใช้เทคโนโลยี ซึ่งผลตอบรับไปในแนวทางที่ดี”

(สัมภาษณ์นักเรียน, 15/11/2563)

“เชิญผู้เชี่ยวชาญมาให้ความรู้ประโยชน์ ตลอดจนพิษภัยจากการใช้เทคโนโลยีในทางที่ผิด”

(สัมภาษณ์นักเรียน, 15/11/2563)

นอกจากผู้รู้ทางด้านวิชาการแล้ว การเข้ามาของนักจิตวิทยาก็สำคัญสำหรับโรงเรียน เพราะจะเป็นการประเมินพฤติกรรมของนักเรียน และหาแนวทางในเชิงจิตวิทยากับเด็กนักเรียนเป็นอย่างดี เพราะที่ผ่านมาพบว่า ประเด็นเหล่านี้ถือเป็นข้อจำกัดของครูในโรงเรียนในการแก้ปัญหา และการประเมินพฤติกรรมนักเรียน รวมทั้งการสื่อสารในรูปแบบใดที่สามารถสร้างความไว้วางใจต่อครูได้ ซึ่งการสร้างความร่วมมือกับนักจิตวิทยาถือเป็นแนวทางหนึ่งของการสร้างเกราะป้องกันปัญหาการพนันสำคัญเด็กและเยาวชน เพราะเครื่องมือต่าง ๆ ที่นักจิตวิทยามีนั้นทำให้นักเรียนสามารถตัดสินใจเลิกเล่นการพนัน สอดคล้องกับกรมสุขภาพจิต (2561) ที่ได้นำเสนอในประเด็นการป้องกันปัญหาการพนันที่เด็กและเยาวชนได้ตัดสินใจเลิกเล่นการพนัน โดยการเตือนสติตัวเองทุกครั้งถึงปัญหาและผลลัพธ์ที่จะตามมาอย่างต่อเนื่อง

4. การจัดการเรียนรู้อิสลามศึกษาอย่างเท่าทันโลกสมัยใหม่

จากการศึกษาพบว่า โรงเรียนเอกชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้มีจุดเด่นสำคัญในเรื่องการจัดการเรียนรู้อิสลามศึกษา สร้างความเข้าใจในหลักการอิสลาม การดำเนินชีวิต และที่สำคัญคือการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียน แต่กลับพบว่า การเรียนการสอนอิสลามศึกษายังคงหยุดนิ่งในลักษณะแบบเดิม คือการเรียนตามตำราที่พบว่าน้อยมากที่การเรียนการสอนเท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะในเรื่องของการประยุกต์กับสถานการณ์ในปัจจุบัน ฉะนั้นจากจุดเด่นดังกล่าวนี้ มองว่า โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาควรมีการเรียนการสอนที่สามารถเท่าทันการเปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะในเรื่องเทคโนโลยี และการเท่าทันสื่อ

“ควรหาวิธีการเอาเนื้อหาในเกมมาอยู่ในเนื้อหาที่เรียน เพื่อจะได้สอดแทรกองค์ความรู้ให้ผู้เรียนได้เห็นอันตรายจากการใช้โซเชียลในทางที่ผิด”

(สัมภาษณ์ผู้ครู, 15/11/2563)

“เทคโนโลยีมีความสำคัญอย่างมาก เช่น เมื่ออดีตผู้รู้ส่วนใหญ่จะต้องท่องจำชะดิษ ต้องมีตำรามากมาย เห็นได้จากจำนวนหนังสือมากมายในบ้านผู้รู้ แต่เมื่อเทคโนโลยีเข้ามา เราสามารถย่อโลกให้ขนาดเล็กกลง ผ่านการท่องจำตำราในโทรศัพท์เครื่องเดียว หรือการทบทวนอัลกรุอ่าน การค้นคว้าหาข้อมูลโดยไม่ต้องไปห้องสมุด”

(สัมภาษณ์ผู้บริหาร, 15/11/2563)

จากการสะท้อนของครูในฐานะที่เป็นผู้สอนในด้านอิสลามศึกษาคือ เราเองจำเป็นมีการพัฒนาความรู้ความสามารถในทุกด้าน เพื่อสามารถเท่าทันกับเด็กนักเรียนสมัยใหม่ สิ่งที่เด็กและเยาวชนได้เรียนรู้กับสิ่งที่ครูเคยได้เรียนรู้ในอดีตมีลักษณะที่แตกต่างกัน ฉะนั้นเราในฐานะครูไม่ควรใช้วิธีการแบบเดิมในการจัดการเรียนการสอนดังกรณีของตนเองที่ได้เรียนรู้ และจากการสะท้อนของสามารถชี้ให้เห็นว่า การเรียนรู้รูปแบบใหม่

สามารถเชื่อมโยงความรู้ทางวิชาการและหลักศาสนา ให้เข้ามาอยู่ในชีวิตประจำวันของเด็ก ๆ ได้ การสอนอิสลามศึกษาสามารถออกแบบวิธีการนำเสนอที่เท่าทันในยุคสมัย

5. การบูรณาการจัดการเรียนรู้ร่วมสมัย

จากการศึกษาพบว่า แนวทางในการแก้ปัญหาการพ่นออนไลน์สำหรับเยาวชนในโรงเรียน คือครูจำเป็นต้องมีความเท่าทันถึงความนิยมของเด็กและเยาวชนในปัจจุบัน หรือต้องทราบว่าจะมีอะไรบ้างที่เป็นกระแสความนิยมของนักเรียน สิ่งเหล่านี้ครูจำเป็นต้องมีการจัดการเรียนการสอนโดยการเชื่อมโยงเนื้อหาความรู้ที่เกี่ยวข้องจากศาสตร์ต่าง ๆ ของรายวิชาเดียวกันหรือรายวิชาต่าง ๆ มาใช้ในการจัดการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำความคิดรวบยอดของศาสตร์ต่าง ๆ มาใช้ในชีวิตจริงได้ ทั้งในรายวิชาที่เป็นสามัญ และรายวิชาศาสนา เพราะจะทำให้กระบวนการจัดการเรียนการสอนตรงตามประสบการณ์การเรียนรู้ตามความสนใจความสามารถ ที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กันให้ผู้เรียน และส่งผลให้เกิดเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม สามารถนำความรู้ทักษะและ เจตคติไปสร้างงาน แก้ปัญหาและใช้ในชีวิตประจำวันได้ด้วยตนเอง

“ครูต้องเข้าใจว่าการพ่นออนไลน์ถือเป็นนวัตกรรมใหม่ในการเล่นการพ่นในยุคสมัยใหม่ ครูผู้สอนต้องใช้ทักษะขั้นสูงในการสื่อสารอย่างไรให้นักเรียนเรียนรู้ไปกับมัน”

(สัมภาษณ์ผู้บริหาร, 16/11/2563)

“มองปัญหาให้เป็นสิ่งที่สวยงาม แล้วเปิดอีกช่องทางหนึ่งไปสู่ที่สะดวกกว่า”

(สัมภาษณ์ผู้บริหาร, 16/11/2563)

“การไม่เปิดโอกาสให้เยาวชนได้ใช้เทคโนโลยีขณะเรียนรู้ในโรงเรียน หมายความว่า เราให้นักเรียนไปเรียนรู้ข้างนอกเอง แสดงว่าเราก็จะไม่ได้ใส่ทักษะเรื่องดังกล่าวที่ถูกต้องและเป็นประโยชน์ให้กับเขาเลย”

(สัมภาษณ์ผู้บริหาร, 16/11/2563)

ดังนั้น จึงจำเป็นต้องทำหน้าที่เสมือนโค้ชดูแลให้เด็กนักเรียนในอวยอยู่ในประเด็นของการเรียนการสอนที่เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลง และเข้าใจถึงความนิยมสนใจต่อเด็ก เพื่อให้เกิดการแสดงความคิดเห็นต่อการนำเสนอต่าง ๆ ของการเรียนการสอนที่สามารถแก้ ปัญหา และระดมสมอง ทำงานเป็นทีม โดยใช้ฐานของเทคโนโลยีในการค้นคว้าหาความรู้ และสามารถสอดแทรกเนื้อหาอิสลามศึกษาได้ในทุกประเด็นของการทำหน้าที่เป็นผู้สอน เพราะสถาบันการศึกษาหรือโรงเรียนเปรียบเสมือนบ้านหลังที่สองของเด็กและเยาวชนที่เป็นสถานที่ให้ความรู้ ปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมต่าง ๆ สอนให้เป็นคนดีรู้จักการใช้ชีวิต ที่เชื่อมโยงกับสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน (Danielsan, 2009) ได้เสนอว่า ครู ครอบครัว และเพื่อนมีลักษณะเป็นแหล่งที่ให้สิ่งเอื้ออำนวยทางสังคมกับนักเรียน นักศึกษา ทำให้มีความเป็นอยู่ที่ดี และใช้ชีวิตความเป็นนักเรียน นักศึกษาอย่างมีความสุข และมีประสิทธิภาพ การสนับสนุนทางสังคมจึงเป็นหนึ่งในตัวแปรที่สำคัญ ซึ่งส่งผลต่อประสิทธิภาพในการจัดการกับปัญหาของนักเรียน

กลไกการขับเคลื่อนแรงสนับสนุนทางสังคมของโรงเรียนต่อแนวทางการป้องกันการพ่นออนไลน์

สำหรับการขับเคลื่อนสนับสนุนทางสังคมของโรงเรียน ในฐานะที่เป็นองค์กรการทำงานทางสังคมในรูปแบบที่เป็นทางการที่คอยให้การสนับสนุน การดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ สามารถทำงานได้เป็นระบบ โดยเฉพาะในเรื่องของการทำฮาลาเกาะห์ฮีนโรงเรียน การดำเนินงานสามารถทำได้ง่าย เข้าถึงได้เป็นอย่างดี เพราะกระบวนการทำฮาลาเกาะห์ฮีนสุดท้ายแล้วสิ่งที่ได้รับคือ ความเข้าใจในตัวนักเรียนเป็นรายบุคคลผ่านการศึกษากลุ่มที่มีกระบวนการอย่างเป็นขั้นเป็นตอน

กระบวนการดำเนินฮาลาเกาะห์ภายในโรงเรียนควรเริ่มจากกลุ่มนักเรียนในแต่ละชั้นเรียน โดยให้ตัวแทนนักเรียนเป็นมูร้อบปี (พี่เลี้ยง) เพราะการที่ได้กได้ทำกิจกรรมฮาลาเกาะห์ร่วมกันส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงภายในใจระหว่างเพื่อนภายในกลุ่ม หลังจากนั้นจึงค่อยส่งไม้ต่อของการทำฮาลาเกาะห์ โดยทำฮาลาเกาะห์กับตัวแทนนักเรียนที่เคยเป็นพี่เลี้ยง แล้วสลับให้ครูประจำชั้นของแต่ละห้องเป็นพี่เลี้ยงฮาลาเกาะห์แทน ซึ่งจะเป็นการส่งไม้ต่อของการสร้างความเข้าใจได้เป็นอย่างดี การแก้ปัญหาต่าง ๆ จึงจะเกิดขึ้นในระดับย่อย ๆ กลุ่มฮาลาเกาะห์ ที่มีพี่เลี้ยงคอยให้คำปรึกษาอย่างเป็นขั้นตอน สุดท้ายกระบวนการฮาลาเกาะห์ภายในโรงเรียนควรที่จะหมุนเวียนไปถึงกับกลุ่มผู้บริหารในโรงเรียน โดยให้ครูทำฮาลาเกาะห์ระหว่างกัน มีผู้บริหารทำหน้าที่ในการเป็นพี่เลี้ยงฮาลาเกาะห์ และในกระบวนการฮาลาเกาะห์ทั้งหมดที่ทำในโรงเรียนเกิดการหมุนเวียนของข้อมูล ความเข้าใจนักเรียนได้ถึงผู้บริหาร การดำเนินการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ จึงหายต่อการแก้ไขปัญหา โดยเฉพาะในเรื่องที่การพนันออนไลน์ที่ไม่สามารถหาได้ว่าเด็กและเยาวชนคนใดที่ติดเล่น ติดพนัน กระบวนการฮาลาเกาะห์จะทำหน้าที่ในการขัดเกลาจิตใจทีละนิด จนนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่ดี

การสนับสนุนทางสังคมของมัสยิดต่อแนวทางการป้องกันปัญหาการพนันออนไลน์

การสนับสนุนจากมัสยิดต่อแนวทางการป้องกันปัญหาการพนันออนไลน์ ถือเป็นแนวทางการสนับสนุนที่มีลักษณะความสัมพันธ์ที่เป็นทางการ หรือเป็นการสนับสนุนจากแหล่งทุติยภูมิที่ผ่านการรวมกลุ่มของผู้นำในชุมชนในการทำหน้าที่ดูแลความเรียบร้อยของชุมชน ซึ่งถือเป็นบทบาทสำคัญในระดับวงกว้างของการดูแล โดยเฉพาะในกลุ่มเยาวชนที่จำเป็นต้องหล่อหลอมเยาวชนให้เป็นคนมีคุณภาพ ทางไกลสิ่งที่เป็นอบายมุคต่าง ๆ ในชุมชน มัสยิดซึ่งเป็นตัวแทนของชุมชนที่เป็นความคาดหวังที่ใหญ่ของครอบครัว/บ้าน และโรงเรียน เพราะเชื่อว่าหากสังคมหรือชุมชนโดยรอบดีจะส่งผลให้การสนับสนุนทางสังคมในด้านอื่น ๆ ติดตามไปด้วยอย่างง่ายดาย จากการสัมภาษณ์เชิงลึก และสนทนากลุ่มผู้นำศาสนา และบุคคลที่เกี่ยวข้องกับมัสยิดต่อแนวทางการป้องกันปัญหาการพนันออนไลน์พบว่า การสนับสนุนทางสังคมของมัสยิดต้องมีการดึงเยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมในทุกกิจกรรมงานของมัสยิดในชุมชน ทั้งกิจกรรมสร้างความสัมพันธ์กับเยาวชน กิจกรรมการบรรยายศาสนธรรมที่มัสยิดได้มีการจัดขึ้นในทุกสัปดาห์ และที่สำคัญมัสยิดจำเป็นต้องสร้างความร่วมมือกับหลาย ๆ ในชุมชน ทั้งผู้นำท้องที่ ท้องถิ่น โรงเรียน เยาวชน ผู้นำในบ้านในการออกแบบหลักสูตรคุตบะห์ที่เป็นประเด็นร่วมสมัย และเท่าทันความเป็นสมัยใหม่ โดยมีรายละเอียดต่อไปนี้

1. สร้างความสัมพันธ์กับเยาวชน

จากการศึกษาพบว่า การสนับสนุนทางสังคมของมัสยิดต่อกลุ่มเยาวชนในพื้นที่ที่มีความสัมพันธ์ที่น้อยมาก หรือบางชุมชนเยาวชนไม่ค่อยให้ความสัมพันธ์กลับการทำงานหรือบทบาทของมัสยิดในการขับเคลื่อนกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นภายใต้การทำงานของมัสยิด ซึ่งส่งผลให้ความห่างไกลระหว่างมัสยิดกับเยาวชน และการดำเนินต่าง ๆ จึงไม่ค่อยมีเยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมเท่าที่ควร โดยเฉพาะในชุมชนที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมและศาสนา ยิ่งความสัมพันธ์ของเยาวชนกับมัสยิดห่างไกลมากขึ้น เพราะความเป็นผู้นำศาสนาแทบไม่สามารถทำหน้าที่ในบทบาทของตนเองต่อการชักชวนเยาวชนให้เข้าหามัสยิด เพียงแค่ทำหน้าที่บทบาทของความเป็นอิหม่ามในมัสยิดและการตัดเตือนในขณะที่มีกิจกรรมภายในมัสยิด สำหรับบทบาทภายนอกมัสยิดซึ่งถือว่าบทบาทน้อยมาก ทำให้เห็นช่องว่างของความสัมพันธ์ระหว่างกัน การแก้ปัญหาต่าง ๆ ของเยาวชนจึงไม่สามารถขับเคลื่อนได้อย่างเต็มที่ ทั้งในเรื่องของการป้องกันการพนัน ยาเสพติด เป็นต้น

ฉะนั้นจากการศึกษาหาแนวทางในการป้องกันการพนันออนไลน์ของเยาวชนในฐานะมัสยิดซึ่งเป็นตัวแทนของชุมชน สิ่งแรกที่มีขับเคลื่อนคือ การสร้างความสัมพันธ์กับเยาวชน ดึงเยาวชนในชุมชนเข้ามามีส่วน

ร่วมในหลาย ๆ กิจกรรม สร้างเยาวชนได้รู้สึกว่าเขาเป็นส่วนหนึ่งของมัสยิด ไม่ใช่แค่ให้เขามาทำการละหมาดเพียงอย่างเดียว เพราะความเป็นมัสยิดมีบทบาทอย่างมากต่อการส่งเสริมเยาวชนในชุมชนในหลาย ๆ ด้าน เช่น การเรียนรู้ศาสนา การแสดงความสามารถภายใต้กิจกรรมที่มัสยิดได้จัดขึ้น เช่น การอ่านคุตบะฮ์ (เทศนาธรรม) การเป็นอิหม่ามนำละหมาด และการบรรยายศาสนธรรม ซึ่งเหล่านี้ถือเป็นโอกาสในการสร้างเยาวชน และการป้องกันปัญหาเยาวชนที่เกิดขึ้น ทั้งในเรื่องของการพนันออนไลน์ การทะเลาะ การชู้สาว ยาเสพติด เป็นต้น และมัสยิดเองก็ต้องให้ความสำคัญร่วมมือกับผู้ปกครองในชุมชน ดังคำกล่าวของผู้ให้ข้อมูลไว้ว่า

“พ่อแม่ และคนในชุมชนต้องเป็นหูเป็นตาาร่วมกัน สร้างมาตรการร่วมกัน เพื่อดูแลบุตรหลานของตนเองให้ห่างไกลจากการใช้โซเชียลในทางที่ไม่ดี”

(สัมภาษณ์ผู้นำศาสนา, 24/10/2563)

สอดคล้องกับอับดุลเลาะ หนุ่มสุซ (2558: ออนไลน์) ได้กล่าวไว้ว่า มัสยิดเป็นองค์กรที่สำคัญยิ่งในอิสลาม เป็นองค์กรที่มีส่วนสำคัญต่อการพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์และพัฒนามุสลิมให้เป็นมอ์มินที่สมบูรณ์ มัสยิดตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันได้กลายเป็นสัญลักษณ์ที่โดดเด่นของชุมชนมุสลิม และเป็นสัญลักษณ์ที่สามารถบ่งบอกถึงความเจริญรุ่งเรือง และความเสื่อมถอยของชุมชนนั้น ๆ ได้เป็นอย่างดี การให้ความสำคัญกับมัสยิดในฐานะองค์กรพัฒนาชุมชน นับเป็นประเด็นร่วมสมัย และน่าสนใจเป็นอย่างยิ่ง ดังนั้น มัสยิดจึงมิใช่เป็นแค่เพียงเป็นสถานที่ละหมาดเท่านั้น แต่มัสยิดยังเป็นองค์กรที่จะต้องมียุทธศาสตร์ในการพัฒนาชุมชนในด้านต่าง ๆ ตามศาสนาบัญญัติอีกด้วย แต่ในปัจจุบันกลับพบว่า บทบาทของมัสยิดส่วนใหญ่ที่ได้กล่าวมาข้างต้นนั้นได้หายไป มัสยิดเป็นเพียงสถานที่ประกอบศาสนกิจทางศาสนาเท่านั้น ส่วนบทบาทด้านอื่น ๆ แทบจะไม่มีเหลืออยู่เลย ซึ่งสิ่งที่มีมากขึ้นในปัจจุบันตามบทบาทที่น้อยลงของมัสยิดก็คือ ความอ่อนแอของมุสลิม ทั้งทางด้านการศึกษา คุณธรรม จริยธรรมที่เสื่อมโทรม ความรู้เรื่องการแพทย์ การดูแลสุขภาพ การเป็นผู้นำ การเป็นแบบอย่างให้แก่ศาสนิกอื่น ซึ่งส่วนหนึ่งมีสาเหตุมาจากความอ่อนแอขององค์กรมัสยิด ฉะนั้นแนวทางในการป้องกันปัญหาเยาวชนในการติตพนันออนไลน์ของเยาวชน ผู้ให้ข้อมูลได้สะท้อนผ่านมุมมองความคิดไว้ว่า

“มัสยิด และชุมชน ควรจัดให้มีกิจกรรมของเยาวชนระหว่างชุมชนอยู่ตลอด เช่น กีฬา สัมพันธ์ชุมชน กิจกรรมค่าย กิจกรรมระหว่างโรงเรียนกับชุมชน กิจกรรมอาสาพัฒนา ฯลฯ โดยทำมากกว่า 10 ปี เพื่อลดปัญหาเยาวชนติตยาเสพติด การพนันในรูปแบบต่าง ๆ”

(สัมภาษณ์นักวิชาการ, 24/10/2563)

สิ่งเหล่านี้ ถือเป็นแนวทางการสร้างความสัมพันธ์ที่กระหว่างเยาวชนและมัสยิดในการทำกิจกรรมร่วมกัน โดยมีมัสยิดเป็นฐานของการขับเคลื่อน และให้เยาวชนเป็นเสมือนพระเอกในการดำเนินกิจกรรม โดยมีผู้นำชุมชนเป็นผู้อยู่เบื้องหลังในการสนับสนุน (Social Support) ในทุกกิจกรรม

2. กิจกรรมบรรยายศาสนธรรม

จากการศึกษาพบว่า บทบาทที่ผ่านมาของมัสยิดในการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับชุมชนในการดึงดูดความสนใจผู้คน คือ การมีกิจกรรมบรรยายศาสนธรรมที่จัดขึ้นในทุก ๆ สัปดาห์เพื่อเชิญชวนให้ผู้คนเข้ามาสนใจเรื่องศาสนา เข้าใจในเรื่องศาสนา โดยใช้ความเป็นศาสนาในการขัดเกลาจิตใจให้ดำเนินชีวิตตามวิถีอิสลาม เพราะเชื่อว่าศาสนาอิสลามคือวิถีชีวิตประจำวันในการดำเนินชีวิตที่ครอบคลุมทุกกิจกรรมในแต่ละวัน การมีกิจกรรมบรรยายศาสนาเป็นเสมือนกลไกหนึ่งของกระบวนการดำเนินชีวิต และจากการศึกษาแนวทางในการป้องกันปัญหาการพนันออนไลน์ของเยาวชนพบว่า กิจกรรมการบรรยายศาสนธรรมเป็นอีกหนึ่งวิธีการในการสร้างความเบี่ยงเบนต่อความสนใจในการยุ่งเกี่ยวกับปัญหาการพนันออนไลน์ เพราะกิจกรรมบรรยายศาสนธรรมถือเป็นการขัดเกลาทางจิตใจที่ดีแก่เยาวชน แต่ประเด็นสำคัญของการบรรยายคือ การนำเสนอในเรื่องใหม่ ๆ ที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับเยาวชน ดังข้อค้นพบว่า

“การบรรยายศาสนธรรมควรให้เน้นประเด็นเรื่องการใช้เทคโนโลยีในอิสลาม เนื่องจากผู้ฟังส่วนใหญ่จะเป็นผู้ปกครอง ครูอาจารย์ ตลอดจนนักเรียน/เยาวชน โดยมองว่าหลักการศาสนาจะส่งผลให้พฤติกรรมเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีมากยิ่งขึ้น”

(สัมภาษณ์ภาคประชาสังคม, 24/10/2563)

“มัสยิดเป็นแหล่งเรียนรู้อีกจุดหนึ่ง มีการเรียนการสอนสัปดาห์ละ 2 วัน หลังละหมาดมักริบ มีการเชิญวิทยากรภายนอกมาบรรยายให้ความรู้คนในชุมชน มีกิจกรรมบริการชุมชน”

(สัมภาษณ์ผู้นำศาสนา, 24/10/2563)

กิจกรรมการบรรยายศาสนธรรม แม้จะไม่สามารถดำเนินการแนวทางในการแก้ปัญหาโดยตรงสำหรับเยาวชนที่ติดพัน แต่สามารถสร้างความเบี่ยงเบน ความสนใจแต่เยาวชนได้เป็นอย่างดี เพราะกิจกรรมในลักษณะดังกล่าว เป็นการขัดเกลาจากภายในที่จำเป็นต้องดำเนินการอย่างละเอียดถี่ถ้วนต่อการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้น ฉะนั้นสนับสนุนทางสังคมของมัสยิดมีผลโดยตรงต่อสภาวะทางด้านจิตใจ เพราะการที่บ่เด็กและเยาวชนได้รับความช่วยเหลือจากผู้รู้ผ่านความสัมพันธ์ที่เกิดจากการบรรยายศาสนธรรม ทำให้ผู้ฟังเกิดความรู้สึกทางด้านอารมณ์ สังคมสังคมที่อาศัยอยู่ ได้ข้อมูลข่าวสารรอบด้านที่กระทบต่อวิถีชีวิตเขา เชื่อว่าจะส่งผลต่อแนวทางการป้องกันปัญหาการพนันในกลุ่มเด็กและเยาวชน การสนับสนุนทางสังคมมีความสำคัญต่อเด็กและเยาวชนเป็นอย่างมาก เนื่องจากเป็นวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงของพัฒนาการในทุกด้าน และเป็นวัยที่ควรได้รับการดูแล ให้ความสนใจเป็นพิเศษ

3. การสร้างหลักสูตรคุดบะห์ที่เป็นประเด็นร่วมสมัย

บทบาทสำคัญของมัสยิดต่อการเชิญชวนผู้เป็นสมาชิกในชุมชนนอกจากการทำการละหมาดแล้ว การอ่านคุดบะห์ในวันศุกร์ถือเป็นบทบาทสำคัญไม่น้อยกว่าการดำเนินกิจกรรมในด้านอื่น ๆ เนื่องจากในทางศาสนาอิสลามการอ่านคุดบะห์วันในศุกร์ถือเป็นสิ่งที่วิญิบ (จำเป็น) ต้องอ่านก่อนที่ทุกคนจะทำการละหมาดในช่วงเที่ยววันของวันศุกร์ และสมาชิกที่เป็นผู้ชายทุกคนจำเป็นก็ต้องมาร่วมกันฟังคุดบะห์และละหมาดร่วมกัน สัปดาห์ละหนึ่งครั้ง คำว่าคุดบะห์ในความหมายคือ การเทศนาธรรมโดยผู้รู้ทางศาสนา และยังเป็นหลักคำสอนของศาสนาอิสลาม ที่มีการปฏิบัติอย่างเคร่งครัด เพื่อตักเตือนให้ผู้เข้าร่วมฟังคุดบะห์ทุกคนได้สำนึกและตระหนักถึงเหตุการณ์แห่งชีวิตหรือบทบาทหน้าที่ของการดำเนินวิถีชีวิต โดยเฉพาะในเรื่องหลักศรัทธา ความยำเกรงต่ออัลลอฮ์ (พระเจ้า) อีกทั้งยังเป็นปัจจัยที่จะนำไปสู่การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในการดำเนินชีวิต โดยการอ่านคุดบะห์วันศุกร์ส่วนใหญ่จะใช้เวลาประมาณ 15-20 นาทีก่อนที่จะทำการละหมาด

สำหรับแนวทางในการแก้ปัญหาการพนันออนไลน์ในกลุ่มเยาวชน พบว่า การใช้โอกาสในช่วงเวลาที่ทุกคนรวมทั้งเยาวชนที่จำเป็นต้องมาร่วมกันฟังคุดบะห์ โดยสร้างเนื้อหาคุดบะห์ให้เป็นประเด็นที่ทันสมัยเท่าทันกับกลุ่มเยาวชน โดยเฉพาะในประเด็นร่วมสมัย เพราะที่ผ่านพบว่า การอ่านคุดบะห์ในมัสยิดเป็นเสมือนพิธีกรรมอย่างหนึ่งของหลักการศาสนา โดยไม่ค่อยเน้นในเรื่องเนื้อหาที่ผู้ฟังจะได้รับประโยชน์จากการฟังคุดบะห์มากนัก ซึ่งแท้จริงแล้วการอ่านคุดบะห์ควรสร้างเนื้อหาที่ครอบคลุม เท่าทันในประเด็นต่าง ๆ ทั้งที่เป็นประเด็นร่วมสมัย ความเป็นสมัยใหม่ และการเท่าทันเทคโนโลยีต่าง ๆ เป็นต้น

“ที่ผ่านมามีการอ่านคุดบะห์ เป็นอะไรที่รู้สึกห่างไกลกับตัวเรามาก จนเราไม่สามารถจับต้องมันได้เลย และเราก็ไม่รู้จะออกแบบมันอย่างไร”

(สัมภาษณ์ผู้นำศาสนา, 4/12/2563)

“มองว่าเราต้องออกแบบหลักสูตรของเนื้อหาคุดบะห์ให้ทุกคนมีส่วนร่วมและสนใจในประเด็นใหม่ ๆ ที่เกี่ยวข้องกับผลกระทบของวิถีชีวิตและชุมชนของเราให้มากกว่านี้ โดยเฉพาะในกลุ่มเยาวชนรุ่นใหม่ ๆ ”

(สัมภาษณ์ผู้นำศาสนา, 4/12/2563)

“บรรจुरื่องโทษของการพนันออนไลน์ในคุตบะห์ เพื่อให้ผู้ปกครองตระหนักถึงผลเสียที่จะเกิดขึ้น”

(สัมภาษณ์ผู้นำศาสนา, 4/12/2563)

ฉะนั้นแล้วคุตบะห์ถือเป็นเกราะป้องกันที่มีความเกี่ยวข้องกับหลักศาสนาอิสลาม ในการให้คนในชุมชนได้เข้าใจ เท้าทันในประเด็นต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม สิ่งสำคัญคือ การทำให้เนื้อหาหลักสูตรของคุตบะห์เท้าทันในประเด็นต่าง ๆ และควรให้เนื้อหาคุตบะห์ร่วมกันออกแบบจากส่วนที่เกี่ยวข้อง เช่น โรงเรียน ผู้นำศาสนา ประชาชนชาวบ้าน และบุคคลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมในการออกแบบหลักสูตรเนื้อหาคุตบะห์ในชุมชน เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสู่การพัฒนา และเท้าทันปัญหาที่เกิดขึ้นกับเยาวชน โดยเฉพาะในเรื่องการพนันออนไลน์ที่ถือเป็นบ่อเกิดของปัญหาอื่น ๆ ตามมาเข้าสู่ในชุมชน

กลไกการขับเคลื่อนแรงสนับสนุนทางสังคมของมัสยิดต่อแนวทางการป้องกันการพนันออนไลน์

สำหรับการขับเคลื่อนสนับสนุนทางสังคมของมัสยิด คือการสร้างกลไกบางอย่างที่สามารถดึงเยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมในทุกกิจกรรมงานของมัสยิดในชุมชน ทั้งกิจกรรมสร้างความสัมพันธ์กับเยาวชน กิจกรรมการบรรยายศาสนธรรมที่สร้างความร่วมมือกับผู้นำท้องที่ ท้องถิ่น โรงเรียน และการสร้างหลักสูตรคุตบะห์ที่เป็นประเด็นร่วมสมัยพบว่า ฮาลาเกาะฮ์ ถือเป็นกลไกอย่างหนึ่งที่สามารถขับเคลื่อนการทำงานเชิงบูรณาการต่อแนวทางการแก้ปัญหาการพนันสำหรับเยาวชน โดยเริ่มจากจุดเล็ก ๆ ของชุมชนคือครอบครัวต้องพร้อมในการจัดฮาลาเกาะฮ์ภายในบ้านดังที่กล่าวมาแล้วในประเด็น “การสนับสนุนทางสังคมของครอบครัว/บ้านต่อแนวทางการป้องกันปัญหาการพนันออนไลน์” โดยที่ทุก ๆ บ้านในชุมชนร่วมกันจัดฮาลาเกาะฮ์ โดยมีผู้ปกครองภายในบ้านเป็นมุร้อบปี (พี่เลี้ยง) ในการดำเนินฮาลาเกาะฮ์ จากนั้นผู้ที่เป็นพ่อหรือผู้ปกครองของบ้านในแต่ละบ้านออกมาทำฮาลาเกาะฮ์ร่วมกันในชุมชน โดยใช้มัสยิดเป็นฐานการดำเนินฮาลาเกาะฮ์ ซึ่งมีคณะกรรมการประจำมัสยิดคอยทำหน้าที่เป็นพี่มุร้อบปีอีกชั้นหนึ่ง และสุดท้ายคือ กลุ่มคณะกรรมการประจำมัสยิดทำฮาลาเกาะฮ์ โดยมีอิหม่ามเป็นมุร้อบปี สิ่งเหล่านี้จะเป็นการแลกเปลี่ยนภายในกลุ่มศึกษาเล็ก ๆ หลาย ๆ กลุ่ม ซึ่งสำหรับมุสลิมแล้ว กลไกดังกล่าวนี้ถือเป็นการขัดเกลา การแก้ปัญหาในระดับย่อยได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะในเรื่องของปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม เพื่อแนวทางการแก้ปัญหาการพนันออนไลน์ โดยมองว่าควรเริ่มจากต้นตอของปัญหา ซึ่งจากการสะท้อนของผู้นำศาสนาชี้ให้เห็นชัดว่า เยาวชนในปัจจุบันควรให้การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้มาก เนื่องจากมองว่า สังคมในปัจจุบันเริ่มอ่อนแอในเรื่องคุณธรรมจริยธรรม ซึ่งการทำฮาลาเกาะฮ์คือแนวทางหนึ่งของการปลูกฝังในประเด็นดังกล่าว

ดังนั้น การพึ่งพาอาศัยกันและช่วยเหลือซึ่งกันและกันภายใต้กลไกขับเคลื่อนโดยกระบวนการฮาลาเกาะฮ์ของสมาชิกชุมชนรวมทั้งเยาวชนในแต่ละชุมชน ทำให้ชุมชนดังกล่าวเป็นแหล่งของการสนับสนุนทางสังคมในฐานะเป็นหน่วยใหญ่ของหน่วยย่อย ๆ ที่อยู่ในชุมชน เช่น ครอบครัว โรงเรียน มัสยิด เป็นต้น ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมในบทบาทหน้าที่ส่งเสริมพัฒนาเยาวชนอย่างเหมาะสม และร่วมแก้ไขและช่วยหาทางออกให้แก่เด็กและเยาวชนทั้งนี้เพื่อให้เด็กและเยาวชนโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพ การสนับสนุนทางสังคมจึงจะส่งผลต่อแนวทางการป้องกันการพนันออนไลน์ในกลุ่มเด็กและเยาวชน เพราะประเด็นดังกล่าวตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อการเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจ การเท้าทัน สำหรับเยาวชน

4. ข้อเสนอแนะ ในการ ลด ละ และเลิกการติดการพนันในรูปแบบต่างๆ

สถาบันครอบครัว ถือเป็นหน่วยเล็กๆแห่งแรกที่มีความสำคัญที่สุดในการที่จะเป็นเกราะป้องกันมิให้เยาวชนเล่นการพนัน ซึ่งเป็นหนทางของการติดการพนัน เนื่องจากเยาวชนเหล่านี้ยังขาดวุฒิภาวะ ในการตัดสินใจ การดูแลเอาใจใส่อย่างใกล้ชิดจากพ่อแม่ผู้ปกครองอาจไม่เพียงพอ ดังนั้นการแสดงให้เห็นว่าการเล่นการพนันเป็นตัวนำความหายนะมาสู่ครอบครัวเป็นประเด็นสำคัญที่สุดที่ควรบอกกล่าว ต้องแสดงให้เห็นว่าเอาจริง เด็ดขาด ผิดว่าไปตามผิดชู้ อย่าปล่อยให้เป็นเรื่องธรรมดา แล้วปล่อยผ่านไปเท่านั้น เพราะจะทำให้เด็กเห็นว่าพ่อแม่ผู้ปกครองไม่จริงจังในการแก้ปัญหา

การเอาจริงไม่จำเป็นต้องอาศัยวิธีการที่ก้าวร้าวรุนแรง ยังมีวิธีการที่นุ่มนวลอีกมากมาย การทำความเข้าใจ โดยการใช้ความอดทนในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น จะเป็นหนทางที่ทำให้บุตรหลานที่มีปัญหาเหล่านั้นมีทางออก และยังทำให้เด็ก ๆ อยู่ในสายตาของครอบครัวระยะยาว ซึ่งหากมองเชิงจิตวิทยาแล้ว การใช้ความรุนแรงในการแก้ปัญหา จะทำให้เด็กเกลียดเปิดเปิง เกิดการต่อต้าน จนกลายเป็นปัญหาใหญ่ซ้อนขึ้นมาอีก

ช่วยหากิจกรรมให้ผู้ติดการพนัน ได้ออกไปสู่สังคมของกิจกรรมที่สร้างสรรค์ เช่น การออกกำลังกาย การว่ายน้ำ การปั่นจักรยาน การสร้างกิจกรรมที่ส่งเสริมสัมพันธ์ภาพอันดีกับคนในสังคม หรือคนในครอบครัว ลดการตำหนิติเตียน แต่ให้กลับมาใช้คำชื่นชมแทน เมื่อบุตรหลานที่ติดการพนันเหล่านั้นทำให้สิ่งที่ดี พยายามสร้างสรรค์สิ่งดี ๆ ให้เกิดขึ้น

สังคมและครอบครัวต้องช่วยกันสร้างค่านิยมใหม่ เช่น ค่านิยมของการพอเพียง การไม่คิดรวยทางลัด เนื่องจากมีโอกาสที่จะประสบความสำเร็จได้น้อยนิด ให้หันมาประกอบอาชีพด้วยความขยันหมั่นเพียรอย่างแท้จริงจะดีกว่า อย่าไปให้ความสำคัญกับผู้ที่อยู่เหมือนว่าจะเป็แบบอย่างที่ดี แต่มีการทำตัวไม่ได้ออกมาทางสังคมล้วนมีอยู่มากมาย

หัวใจสำคัญของผู้ที่ติดการพนัน ต้องหมั่นเอาชนะใจตัวเอง โดยการให้ความชื่นชมตัวเองทุกครั้งที่ได้ทำการเอาชนะใจตนเองเป็นหนทางที่จะชนะในทุกสิ่ง ในบรรดาการพนันทั้งหมด การพนันออนไลน์น่าจะเป็นการพนันที่มีขนาดใหญ่ที่สุด มีความรุนแรงมากที่สุด และแก้ไขได้ยากที่สุด ที่น่าสนใจมากกว่าคือ ที่จริงแล้วเราก็ไม่รู้ขนาดและความรุนแรงของปัญหาเท่าไรนัก ถ้าฟังการเข้าถึงเว็บพนันออนไลน์จากเครื่องคอมพิวเตอร์ส่วนบุคคลก็จัดการยากแล้ว พอโลกเทคโนโลยีเปลี่ยนไป มีแท็บเล็ต สมาร์ทโฟน ยิ่งจัดการยากยิ่งขึ้นกว่าเดิม คาดการณ์ได้ว่าจำนวนสมาร์โฟนทั่วโลกจะเพิ่มขึ้นเป็นทวีคูณในเวลาอันสั้น เกินกว่าที่ใครจะคาดคิดได้ ขนาดของปัญหาการพนันออนไลน์ก็น่าจะขยายใหญ่โตเหนือจินตนาการมนุษย์เรา

สิ่งที่น่าสนใจก็คือ ปัญหาที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับการพนันออนไลน์ หลักๆแล้วมาจากการไม่ร่วมมือกันป้องกันหรือสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องหรือการสร้างวัดขึ้นที่ดี ช่วยกันเป็นหูเป็นตาในระดับภาคีเครือข่าย หรือควรได้รับการแก้ปัญหาแบบมีส่วนร่วมทุกภาคส่วน

จากข้อมูลที่ได้จากการศึกษาภาคสนาม ชี้ให้เห็นถึงความอ่อนแอ ระดับสถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา องค์กรศาสนา และชุมชน เนื่องจากการพัฒนาเด็กและเยาวชนแบบแยกส่วน ด้วยเหตุนี้ ปัญหาการพนันออนไลน์สามารถแก้ไขได้จะต้องใช้โมเดล “บอ รอ มอ” บ้าน โรงเรียน และ มัสยิด ในการหาวิธีการ กลไกต่างๆร่วมกัน ในการสร้างสังคมต้นแบบในรูปแบบ Bottom Up Model เพื่อสร้างความเข้มแข็งจากรากหญ้าสู่ระดับนโยบาย และจะสามารถเป็นการสร้างชุมชนต้นแบบ ชุมชนเข้มแข็ง ในการแก้ปัญหาแบบยั่งยืนได้

5. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1) สถาบันครอบครัวถือเป็นหน่วยของสถาบันที่สำคัญที่จะช่วยหล่อหลอมขัดเกลา และเป็นเกราะป้องกันให้เด็กและเยาวชนเติบโตอย่างมีคุณภาพ ไม่ยุ่งเกี่ยวกับการเสพติดประเภทต่างๆ โดยเฉพาะการเสพติดการพนันออนไลน์ที่เป็นปัญหาสำคัญของกลุ่มเด็กและเยาวชนในปัจจุบัน ดังนั้น จึงควรที่จะหันมาทบทวนบทบาทครอบครัว การใช้เวลา รวมถึงปฏิสัมพันธ์ต่างๆที่ควรมีในครอบครัวของพ่อแม่ที่มีต่อลูกอย่างตระหนักมากขึ้น

2) โรงเรียนซึ่งเป็นฐานสำคัญในการพัฒนาเยาวชน ดังนั้นโรงเรียนควรมีการจัดกิจกรรมที่สามารถเข้าถึงระหว่างนักเรียนด้วยกัน โดยให้มีการจัดกิจกรรมที่เน้นเพื่อนสอนเพื่อน หรือพี่สอนน้อง เพราะความเป็นนักเรียนที่มีวัยใกล้เคียงกันจะมีพฤติกรรมที่เหมือนกันและเข้าใจซึ่งกันและกัน ดังกรณีกิจกรรมพบปะโดยเอาแบบอย่างจากหลักธรรมคำสอนของศาสนา โดยเฉพาะการจัดฮาลาเกาะห์ร่วมกันทั้งกลุ่มเพื่อนรุ่นเดียวกัน หรือรุ่นพี่รุ่นน้อง เพื่อให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างกันของเยาวชน จัดค่ายช่วงที่ปิดภาคเรียน เพื่อให้เยาวชนได้ปรับเปลี่ยนวิถีการดำเนินชีวิตและการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์

3) โรงเรียนควรมีมาตรการจัดการสำหรับนักเรียนที่เล่นหรือติดการพนันอย่างเข้มงวด พร้อมทั้งต้องมีการติดตามนักเรียนกลุ่มเสี่ยงเหล่านี้ โดยอาศัยความร่วมมือกับทุกส่วนที่เกี่ยวข้อง ทั้งในส่วนของผู้นำท้องถิ่น ผู้นำท้องที่ และผู้นำศาสนา

4) ควรให้สถาบันศาสนา หรือคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดส่งเสริม การจัดกิจกรรมถอดบทเรียนแบบอย่างของท่านศาสดาในการจัดการบริหารครอบครัวที่ดี เพื่อเสริมความรู้ในการเลี้ยงดูลูกให้ห่างไกลสิ่งอบายมุขทั้งหลายในสังคม

5) ควรให้หน่วยงานสาธารณสุข ซึ่งเป็นหน่วยงานที่มีบทบาทสำคัญในเข้าใจในกลุ่ม พ่อแม่ผู้ปกครองในการดูแลเด็กและเยาวชน ดังนั้นควรให้หน่วยงานเหล่านี้เข้ามาให้ความรู้ ผ่านการอบรมพ่อแม่ผู้ปกครอง เพื่อสร้างความเข้าใจอันนำไปสู่ ความอบอุ่นด้วยการให้เวลากับเด็กและเยาวชน และสร้างบรรยากาศในบ้านให้มีชีวิตชีวาผ่านกิจกรรมต่างๆ ตลอดจนควรมีหน่วยงานด้านการเยียวยาสำหรับกลุ่มเยาวชนที่ติดการพนัน เนื่องจากผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า กลุ่มเยาวชนที่ติดการพนัน เมื่อชุมชน หรือสังคมลงโทษอาจจะด้วยวิธีการใดก็ตาม กลุ่มเยาวชนเหล่านี้จะยิ่งออกห่างกับสังคม เสมือนเป็นคนชายขอบที่สังคมไม่ค่อยได้ให้ความสำคัญ ฉะนั้นควรมีหน่วยงานเยียวยาสำหรับกลุ่มเยาวชนเหล่านี้เพื่อให้เขาได้กลับมาใช้ชีวิตเข้าหาสังคม โดยในเบื้องต้นควรให้คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดเข้ามาดูแลและเยียวยากลุ่มคนเหล่านี้

6. ข้อจำกัดของการนำผลการศึกษางานวิจัยเรื่องนี้ไปใช้ และข้อเสนอเพื่อการศึกษาวิจัยต่อไป

เนื่องางานวิจัยเรื่องดังกล่าวนี้ เป็นการตั้งต้นของงานวิจัยที่พยายามศึกษาในภาพรวมกว้างๆตามบริบทพื้นที่ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ของกลุ่มเด็กและเยาวชน ในประเด็น “การบูรณาการบ้าน โรงเรียน มัสยิด-บรรม” : แรงสนับสนุนทางสังคมกลไกในการแก้ไขปัญหาการพนันออนไลน์ของเด็กและเยาวชนในพื้นที่ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ แม้จะเห็นภาพที่จะเป็นจริงขึ้นนำการขับเคลื่อนอยู่บ้าง แต่ก็ยังมีข้อจำกัดทางด้านจำนวนและลักษณะกลุ่มตัวอย่างที่คณะผู้วิจัยมองว่า อาจจะเป็นภาพตัวแทนในภาพรวมเท่านั้น หากมีการศึกษาวิจัยและลงลึกในกลุ่มตัวอย่างให้มากขึ้นและจำนวนโรงเรียนในแต่ละพื้นที่เพิ่มมากขึ้น รวมทั้งศึกษาในแง่ของงานวิจัยเชิงปริมาณด้วยจะเป็นงานวิจัยชิ้นสำคัญอีกเรื่องที่จะเห็นพลังการขับเคลื่อนการทำงานเพื่อป้องกันปัญหาการพนันออนไลน์ของเด็กและเยาวชนในพื้นที่ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ต่อไป เพราะงานวิจัยเรื่องดังกล่าวนี้เป็นคำตอบจากการศึกษาวิจัยในแง่ของงานวิจัยเชิงคุณภาพเท่านั้น ซึ่งอาจมีช่องว่างของผลที่ได้มาอยู่บ้างตามข้อจำกัดที่ได้กล่าวมา